

TALLINNA ÜLIKOOL
GERMAANI-ROMAANI KEELTE JA KULTUURIDE INSTITUUT
TÕLKEKOOLITUSE OSAKOND

Liisa Koppelmaa

ROOTSIKEELSE ILUKIRJANDUSE EESTINDAMISEST
AASTATEL 1991–2012

Magistritöö

Juhendaja: Triin Pappel, M.A.

Tallinn 2013

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. TEOREETILINE ALUS.....	6
1.1. Miks meil on vaja tõlkekirjandust?.....	6
1.2. Miks on tõlkelugu oluline?.....	8
1.3. Kuidas kirjutada tõlkelugu?.....	9
1.4. Eesti tõlkelugu.....	14
2. ROOTSIKEELSE ILUKIRJANDUSE KIRJASTAMISTEGEVUS 1991-2012.....	17
2.1. Taasiseseisvumisaegsed ja praegused olud kirjastamistegevuses.....	17
2.2. Rootsi keelest tõlgitud ilukirjanduse väljaandmine.....	19
2.3. Aastad 1991-1995.....	20
2.4. Aastad 1996-2001.....	24
2.5. Aastad 2002-2006.....	30
2.6. Aastad 2007-2012.....	34
3. KIRJASTUSTE KOMMENTAARID ROOTSIKEELSE TÕLKEKIRJANDUSE OLUKORRA KOHTA.....	42
4. OLULISEMAD TÕLKIJAD.....	50
JÄRELDUSED.....	54
KOKKUVÕTE.....	56
SUMMARY.....	58
KASUTATUD KIRJANDUS.....	59

SISSEJUHATUS

Kuigi rootsi kirjandus ja kultuur peaksid eestlastele nii geograafiliselt kui hingeliselt lähedased olema, tuleb siiski tõdeda, et kui paluda noorema põlvkonna inimestel nimetada rootsikeelseid kirjanikke, oskavad paljud esimese hooga välja tuua vaid Astrid Lindgreni, mõningase mõttepausi järel ehk ka Stieg Larssoni. Käesoleva töö üheks eesmärgiks ongi püüd seda olukorda muuta – anda ülevaade Eestis aastatel 1991-2012 ilmunud rootsikeelsest ilukirjandusest ning tekitada inimestes huvi ja tahtmist seda valdkonda ka ise lähemalt uurida. Lisaks soovib magistritöö autor anda oma väikese panuse Eesti tõlkeloo uurimisse ning samuti võiks käesolev töö olla huvitav kirjastajatele, et saada pilt rootsikeelse ilukirjanduse eestindamisest sellel perioodil – kes on tõlkinud, mida on tõlgitud, kui palju on tõlgitud – ning mõtteid oma edaspidiseks tegevuseks.

Käesolevas magistritöös on vaatluse alla võetud rootsikeelse (st ka soomerootsi) ilukirjanduse eestindamine ajavahemikus 1991-2012. Algusaastaks on valitud 1991, mis on oluline verstapost Eestimaa ajaloos – toimus siis ju vabanemine nõukogude režiimist ning suured ümberkorraldused paljudel elualadel, ka kirjanduse väljaandmisel. Kuigi peaaasjalikult on tegemist ülevaatliku tööga, on magistritöö autor püstitanud ka hüpoteesi: rootsi keelest on tõlgitud suhteliselt palju, kuid peamiselt on tegemist ajaviitekirjandusega ning väärtkirjandus on jäänud tagaplaanile. Väärtkirjanduse all on mõeldud selliste rootsikeelsete kirjanike teoseid, keda on tunnustatud näiteks Nobeli preemia või muude prestiižete auhindadega, kelle teosed on asjatundjate poolt määratud nimekirja *Världsbiblioteket* või mõnel muul viisil esile toodud. Väärtkirjanduse alla on liigitatud Loomingu Raamatukogu poolt välja antud rootsikeelsete autorite teosed, kuna nemad on oma sõnul tegelenud süstemaatiliselt ja teadlikult maailma väärtkirjanduse eestindamisega. (Saluäär 2013) Väärtkirjandusele vastanduvad kriminaal- ja muud ajaviiteromaanid.

Lisaks on kirjastuste esindajatele esitatud mõned autorile huvipakkuvad küsimused nagu näiteks: millise hinnangu annavad nad aastatele 1991-2012, millisena näevad olukorda

praegu, milliseks võib kujuneda tulevik ja kas rootsi keelest on tõlgitud vähe või piisavalt?

Magistritöö on peamiselt kirjeldava ja analüüsiva loomuga. Andmekogumiseks on kasutatud e-kataloogi Esteri, mille andmebaasist on hüpoteesi kontrollimiseks võetud välja kitsapiirilise korpus: rootsikeelse ilukirjanduse tõlked eesti keelde 1991-2012. Hindamatuks allikaks on olnud Anu Saluääre teos „Põhjamaadest ja Eestist“, kuhu on kogutud tema põhjamaade kirjanduse teemalised kirjutised ajavahemikus 1987-2008. Samuti on üheks oluliseks aluseks Anthony Pymi tõkeloo kirjutamist käsitlev raamat *Method in Translation History*.

Käesolevast magistritööst on välja jäänud rootsikeelse luule ja lastekirjanduse eestindamine. Luulevaldkonna käsitlemise puhul nõustub autor Ott Ojamaaga, kes ütleb: „Kui luule ja proosa pole kirjanduses just mitte kaks täiesti erinevat, vastandlikku nähtust, siis on nad igatahes väga erinevad ja seda on ka nende tõlkimine... Luule tõlkimine on hoopis lähedasem originaalloomingule kui tõlkimisele selle sõna teaduslikus tähenduses.“ (Ojamaa 1972: 1913) Nii luule kui lastekirjandus on magistritöö autori arvates laiemad teemad, mis vajaksid eraldi ja rohkem käsitlemist, kui käesoleva töö maht seda lubab. Siiski on Vladimir Beekmani juures põgusalt räägitud ka tema olulisusest Astrid Lindgreni eestindajana.

Magistritöö koosneb neljast osast. Esimeses osas on välja toodud võimalikud teoreetilised lähenemised tõkeloo koostamisel, lisaks räägitud tõlkekirjanduse ja tõkeloo olulisusest ning lahatud natuke lähemalt tõkeloo olukorda Eestis. Teises osas on selgitatud nii taasiseseisvumisaegseid kui praeguseid olusid kirjastamistegevuses ning esitatud statistilised andmed selles ajavahemikus kõige rohkem nimetusi andnud rootsikeelsete autorite, tõlkijate ja kirjastuste kohta. Lisaks on aastate kaupa toodud välja valik Eestis väljaantud rootsikeelsest ilukirjandusest. Teoste valikul on mänginud rolli magistritöö autori subjektiivne arvamus: välja on toodud raamatud, mis on tundunud ühel või teisel viisil põnevad, olulised, väärtuslikud. Lisaks on põgusalt tutvustatud ka autoreid ning

püütud leida tõlkeraamatuid käsitlevaid artikleid, arvustusi jms, mis puudutavad nii teose vastuvõttu Eestis kui ka tõlke kvaliteeti. Kolmandas osas on ära toodud kirjastuste esindajate vastused neile esitatud küsimustele. Neljandas osas on räägitud olulisematest ja produktiivsematest tõlkijatest ning nende panusest rootsikeelse ilukirjanduse eestindamisel.

Magistritöö autor soovib tänada juhendajat Triin Pappelit, kes oli suureks toeks nii nõu kui jõuga. Suured tänusõnad ka kirjastuste esindajatele, kes leidsid aega küsimustele vastamiseks ning seeläbi töö valmimisele kaasa aitasid.

1. TEOREETILINE ALUS

1.1. Miks meil on vaja tõlkekirjandust?

Väikese riigi ja rahvana ei saa me kindlasti eitada tõlkekirjanduse olulisust ning eeldada, et kogu lugemisvara peaks tulema vaid Eesti kirjanike sulest – sellest jääks lihtsalt väheks. Tõlkekirjandus on meile oluline nii sellel, kui ka veel mitmel teisel põhjusel.

Hasso Krull rõhutab tõlkekirjanduse rolli eesti kirjakeelele aluse panemisel. Ta ütleb, et eesti kirjakeel algab tõlkimisest: vanimateks keelemonumentideks peetakse tõlketekste, eriti A. Th. Helle piiblitõlget. Kui hakatakse välja kasvama saksa-eesti kakskeelsuse ruumist, muutub seoses muutustega kultuuris ka järk-järgult arusaamine tõlkimisest. Leiutakse lausa uus kirjaviis, kuidas tõlkida kõnekeel kirjakeeleks, kirjutatud eesti keel ei tohiks enam näha välja nagu saksa keele tõlge. Ükskeelse ruumi tekkimine tähendab tõlkeid mitmetest eri keeltest. Kuna erinevatest keeltest tõlkides on moonutus erinev, tahab Johannes Aavik luua keele, mis sobiks kirjanduse tõlkimiseks nii inglise, saksa, vene, soome jt keeltest ning kehtestada teatava standardi. Päril standardiseeritud tõlkeni jõutakse 60-70ndatel, tekivad kindlad printsiibid. (Krull 1995: 81, 82)

Henrik Sepamaa räägib tõlkekirjanduse olulisusest teiste keelte ja maade tutvustamisel. Ta ütleb, et leidub inimesi, kes vaatavad tõlgete peale üleolevalt, peavad adekvaatset tõlget võimatuks ning väidavad, et eelistavad lugeda vaid originaali. Muidugi oleks hea, kui kirjandust saaks lugeda selle algkeeles, kuid kui palju on meil neid, kes on võimelised algkeeles lugema näiteks ungari-, taani- või jaapanikeelseid teoseid? (Sepamaa 1982: 10)

Peeter Torop näeb tõlkekirjandust väga olulisena kultuurile ja selle toimimisele. Artiklis „Tõlge kui kultuurimehhanism“ kirjutab ta et „kultuur toimib paljus tõlketegevuse kaudu, sest vaid uute tekstide kultuuri lisandumisega saab kultuur nii uueneda kui ka oma eripära tajuda.“ Samuti ütleb ta, et „tõlge ja tõlkimine on kultuuriga kaasnevad mõisted, mis lubavad kultuuriteooria vahendite nappuse olukorras kultuurimehhanismide olemusele

sedavõrd lähedale pääseda, et rikastuvad nii tõlke kui ka kultuuri analüüs.“ (Torop 2002: 848, 854)

Artiklis „Tõlge ja/kui retseptsioon“ kirjutab Torop, et uues kultuuris omandab tõlketekst kui võõras tekst erilise omaväärtuse ning „teksti tõlkimisel tekstiks leiab aset ka kultuuri tõlkimine kultuuri...“. Samuti ütleb ta, et tõlketekst ei toimi üheski kultuuris kunagi üksinda: ta võib esindada mingit teemat, vahendada originaali autori seisukohti, võib vastuvõtvat ühiskonda rikastada uute kultuurielementide, kirjandus- ja keelevormidega ning luua tõlketeose, millest saab vastuvõtva kirjanduse osa. (Torop 1999: 20, 21, 23) Ka Elin Sütiste leiab, et tõlkimine mängib ühiskonna ja kultuuri toimimises suurt rolli. Pääaeu ükski valdkond ei saa läbi mingit liiki tõlkimiseta. Tõlkimisel on olnud osa kohalike traditsioonide kujundamisel, sobitades omavahel „võõrast“ ja „oma“. (Sütiste 2012: 156)

Itamar Even-Zohar ütleb, et tõlkekirjandus võib kodukirjandust oluliselt rikastada: tõlkekirjandus ei ole mitte ainult üks kirjanduse polüsüsteemiga seotud süsteem vaid ka selle kõige aktiivsem osa. Võidakse arvata, et kuna kirjandusteaduses on tõlkekirjandus perifeersel positsioonil, on tõlkekirjandus samal kohal ka kirjanduse polüsüsteemis, kuid nii see kindlasti ei ole. Tõlkekirjandus võib kirjanduse polüsüsteemis haarata keskse positsiooni, kui sihtriigi polüsüsteem on noor, nõrk või kriisis. Sellisel juhul osaleb tõlkekirjandus aktiivselt polüsüsteemi keskme vormimisel. Tõlkekirjanduse kaudu tuuakse kodukirjandusse uued põhimõtted ja elemendid, uus (poeetiline) keelekasutus ning uued mustrid ja tehnikad teksti ülesehituses. (Zohar 1990: 46, 47) Eestis on tõlkekirjandus haaranud olulise positsiooni usutavasti siis, kui vabanesime võõra võimu alt – nii esimese kui ka teise iseseisvumise järel, kui toimusid suured muutused ning hakati üles ehitama oma riiki, oma kultuuri ja kirjandust. Nõukogude ajal oli tõlkekirjanduse funktsiooniks kodukirjanduse rikastamise asemel pigem võõra võimu ja ideoloogia propageerimine. Nüüd – aastal 2013 – ei saa väita, et eesti kirjandus oleks jätkuvalt kriisis, meil on palju häid autoreid ning eesti kirjandusmaastik muutub järjest

rikkamaks. Tõlkekirjandus kõnnib juba pigem kodukirjandusega kõrvuti, mitte ei taluta teda enam enda järel.

Ka “Lastekirjanduse sõnastiku” loojad näevad tõlkekirjanduse olulisust samast vaatenurgast Even-Zohariga. Nad ütlevad, et tõlkekirjandus sünnib enamasti vajadusest täita teatud arengutühikuid, kuid selle olemasolu viitab näiteks ka kultuurilisele avatusele ja dialoogivalmidusele. Väikeste ja alles kujunemisjärgus kultuurrahvaste jaoks on tõlkekirjandus oluline, sest võib teemade, stiili või žanrite osas olla kodukirjanduse otseseks mõjutajaks. (Krusten, Kumberg, Mürsepp jt 2006: 185) Ning Eesti sobib siia näitena hästi – pärast mitut möödunud sajandi pöördepunkti võis meid siis tõepoolest pidada nii väikeseks kui ka alles kujunemisjärgus olevaks kultuurrahvaks, kes tahes või tahtmata tõlkekirjanduse poolt mõjutatud oli.

1.2. Miks on tõlkelugu oluline?

Miks on oluline panna kirja tõlkimise ajalugu? Kas sellest lõikavad kasu vaid humanitaarvaldkonnad nagu tõlke- ja kirjandusteadus või võib see osutada vajalikuks ka teiste eluvaldkondade korraldamisel?

Peeter Toropi sõnul on tõlkeloo koostamine oluline mitmel erineval põhjusel. Ta kirjutab artiklis „Tõlkeloo koostamise printsiibid“, et ilma tõlkeloota ei saa rääkida teaduslikust tõlketooriast ning tõlkeloo uurimine kujuneb vaid siis oma eesmärgile vastavaks, kui ta on tihedalt seotud tõlketooria probleemidega; teooria-kriitika-ajaloo vahekorra teadmine on äärmiselt vajalik tõlkekirjanduse osatähtsuse mõtestamiseks; tõlkeloo koostamine on vajalik arukate kriitikute ja lugejate sünniks ning filoloogilise hariduse täiustamiseks. Samuti lisab ta, et tõlkelugu on oluline ka sotsioloogiale, kirjandusloole, kirjandussuhete uurimisele. (Torop 1999: 44)

Ka Anthony Pym toob raamatus „Method in Translation History“ välja tõkeloo olulisust rõhutavad aspektid. Ta ütleb, et tõkelugu pakub võimalust kirjeldada individuaalseid kultuure. Tõkelugu annab informatsiooni ja ideesid, mis võivad olla vajalikud, et korraldada nii tõlke- kui ka keele ja kultuuri ala üldiselt. Suuremad teadmised minevikust annavad meile paremad võimalused tuleviku määratlemiseks. Samuti ütleb Pym, et tõkelugu võib toimida tõlkijate, läbirääkijate ja teiste vahendajate teenistuses kuna aitab neil gruppidel kinnitada oma kultuuridevahelist identiteeti. Audiovisuaalne kultuur muutub järjest rahvusvahelisemaks ning tõkeloo mudelid peaksid selle arenguga kaasas käima. Tõkelugu võib olla ideede ja andmete allikaks rahvusvaheliste suhete poliitilistel või sotsioloogilistel uuringutel. (Pym 1998: VII, 16, 17)

Elin Sütiste näeb aga põhjust, miks just Eestis on tõkeloo koostamine oluline. Ta ütleb, et „tõkelugu võiks olla üks juba olemuse poolest sobiv viis, kuidas Eesti mitmekeelelist ja -kultuurilist ajalugu kontseptualiseerida. Teisisõnu, tõkelugu on potentsiaalselt avar raamistik eri tüüpi kultuurikontaktide ja -ülekannete mõtestamiseks.“ Lähenedes tõkeloole kultuurimälu vaatenurgast, võime avastada, et rohkem kui kitsalt tõkelooga tegeleme hoopis kultuurilooga, milles tõlkimine ühendab läbiva joonena erinevaid teemasid ja ajaloo perioode. (Sütiste 2012: 160) Eestist paremad on lood aga Soomes, kus ilmus äsja teadustõlke ajalugu *Suomennetun tietokirjallisuuden historia 1800-luvulta 2000-luvulle* (autoriteks H. K. Riikonen, U. Kovala, P. Kujamäki ja O. Paloposki), mis on järg 2007. aastal ilmunud kaheosalisele soomekeelse tõlkeilukirjanduse ajaloo *Suomennoskirjallisuuden historia* (samad autorid).

1.3. Kuidas kirjutada tõkelugu?

Kuidas tõkelugu kirja panna? Millest peaks lähtuma ja mis on oluline? Kas tõlkija, sotsiaalne kontekst, kultuurilugu, need kõik korraga või veel midagi muud? Mitmed tõlkeuurijad on sellel teemal oma põhimõtted sõnastanud.

Anthony Pymi sõnul ei räägi ideaalne tõlkelugu püsivatest ja paiksetest kultuuridest vaid inimeste ja tekstide liikumisest. Tõlkeuuringutest võiksid saada interkultuursed uuringud, tõlkelugu võiks olla interkultuurse ajaloo oluline osa. (Pym 1998: 18, XI)

Pym on pannud kirja ka neli põhimõtet, mis on järk-järgult ilmnenud tema teadustöö käigus:

- 1) Tõlkelugu peaks selgitama miks teatud sotsiaalsel ajal ja teatud kohas tõlkeid toodeti.
- 2) Keskne objekt peaks olema tõlkija, inimene. Ainult läbi tõlkijate ja nende sotsiaalse kaaskonna (nt lugejate) kaudu saame me proovida mõista, miks teatud ajal ja teatud kohas tõlkeid toodeti.
- 3) Kui tõlkelugu keskendub tõlkijatele, peab see võtma arvesse ka sotsiaalset konteksti, kus tõlkijad elavad ja töötavad. Neid kontekste peetakse tänapäeval sihtkultuurideks, kuid pigem võiks tõlkijaid pidada interkultuurilisteks.
- 4) Kuigi tõlkelugu põhineb minevikul, on väga oluline ka käesolev hetk. Me tegeleme tõkelooga, et lahendada probleeme, mis puudutavad meie enda olukorda. Lähtepunkt on alati siin ja praegu. (Pym 1998: IX, X)

Ka Eestis võiks tõkeloo uurimisel võtta suuniseks Anthony Pymi juhised, et nagu Elin Sütiste ütleb, mõtestada ja mõista eesti mitmekeelelist ja -kultuurilist ajalugu. (Sütiste 2012: 160) Pymi poolt väljatoodud tegurite lahkamine aitaks kindlasti kaasa ka meie kultuurimälu loomisele ja värskendamisele.

Anthony Pymi sõnul saab tõkeloo jaotada kolmeks alaks: „tõlkearheoloogia“, „ajalooline kriitika“ ning „selgitamine“. Esimene kategooria tegeleb selliste küsimustega nagu: kes tõlkis mida, kus, millal, kellele ja millise efektiga? Teine kategooria hindab tõlkija töö mõju ning saavutatud efekti minevikus. Ning kui „arheoloogia“ ja „ajalooline kriitika“ puudutavad eelkõige individuaalseid fakte ja tekste, siis „selgitus“ tegeleb selle info põhjuslikkuse ja mõtestamisega. Ükski neist kolmest osast ei saa eeldada epistemoloogilist iseseisvust teistest. Tõkeloo jaotamine kolmeks eraldiseisvaks, kuid siiski omavahel seotud osaks, võib osutada kasulikuks uurimustöö organiseerimisel.

Kuigi tõkeloo koostamine nõuab kõiki kolme osa, ei ole vaja pühenduda kõigile neile võrdsel määral või samaaegselt. (Pym 1998: 5, 6, 8)

„Tõlkearheoloogia“ koostamisel on põhiliseks tööriistaks loendid. Loendite puhul ei saa kunagi olla garantiid, kuna täielikkus on alati suhteline ning ulatub üle individuaalse uurija huvide. Peame töötama ebatäielike allikatega viisil, et võtta kataloogidest välja meie töö jaoks vajalik korpus. (Pym 1998: 39, 53) Loenditega töötamisel on kaks põhilist lähenemist: „vähendav“ ja „lisav“. Esimese meetodi puhul võetakse loenditest välja vajalik korpus, mida saab seejärel kasutada nt erinevate analüüside läbiviimiseks. Nimetus „vähendav“ tuleneb asjaolust, et kuigi töö algab pikast loendist, üritatakse see mõnele kitsamale uurimisalale koondada. Teise meetodi puhul välditakse teoreetiliselt loendite vajadust, alustades tööd mingilt väiksemalt alalt ning ehitades seejärel järkjärgult üles suuremat objekti. (Pym 1998: 38) Võimalik on eristada kahte erinevat loenditüüpi: kataloog ja korpus. Kataloogi ülesanne on pakkuda maksimaalset täielikkust ning võimaldada seeläbi leida mistahes konkreetset informatsiooni. Korpus on aga tõlgete loend, mis on kokku pandud rangete kriteeriumite kohaselt, et kontrollida mingit hüpoteesi. Lihtsamalt öeldes: sa kas koostad võimalikult täieliku loendi (kataloog) või vähendad loendit mõõtmetereni, mis aitavad sul lahendada ühe spetsiifilise probleemi (korpus). (Pym 1998: 42, 56)

Käesolev magistritöö lähtubki peamiselt Anthony Pymi käsitlestest ja tegeleb põhiliselt Pymi poolt väljatoodud tõkeloo kategooriaga – „tõlkearheoloogiaga“ ehk siis selliste küsimustega nagu: kes tõlkis, mida, kus, kellele, millal ja millise efektiga? Loendiga töötamisel on magistritöö autor võtnud kasutusele „vähendava“ meetodi – e-kataloogist Ester on võetud välja töö jaoks vajalik korpus (rootsikeelse ilukirjanduse väljaandmine Eestis aastatel 1991-2012). Kuna Pym rõhutab tõlkija ja sotsiaalse konteksti olulisust, on ka magistritöös välja toodud olulisemad tõlkijad ning samuti on püütud lahti seletada esimeste taasiseseisvusaastate olusid, mis kindlasti tõlkekirjanduse väljaandmisel olulist rolli mängisid.

Eestis on üks peamiseid tõkeloo koostamise teoreetilise poolega tegelejaid Peeter Torop. Kui Pym läheneb tõkeloo koostamisele praktilisemast ja elulisemast vaatenurgast, siis Toropi põhimõtted on pigem teaduslikumad ja teoreetilisemad. Ta kirjutab artiklis „Tõlge kui kultuurimehhanism“, et „tõkeloo kirjutamise raskused näitavad selgesti, et ajastutest, tõlgitud autoritest, tõlgitud teostest või tõlkijatest lähtumine ei taga sisulist kirjeldust. Kui üht kirjanikku on tõlgitud 200 aasta vältel ja tema teostest on kümneid tõlkeid, siis tundub olevat võimalik paigutada need kõik hea ja halva tõlke vahelisele skaalale. Kuid 100 aastat kahe tõlke vahel ei luba neid niiviisi võrrelda. Vajalik on tüpoloogia, mis põhineb tõlketüüpide eristamisel kindlate tunnuste järgi.“ Nii võibki tõlkekultuuri mingil perioodil vaadelda teatava hulga tõlgitud tekstidena või siis tõlketüüpide hierarhiana. (Torop 2002: 848, 849) Arusaam heast ja halvast tõlkest muutub ajas mingil määral kindlasti. Kui 100 aastat tagasi peeti hea tõlke tunnusjoonteks pigem laitmatut emakeelt, võõrsõnade vältimist, autori stiili täpset järgimist, siis praegu on tõlkijal natuke vabamad käed katsetamiseks ja tõlkemeetodi valimiseks. Samas on ka küsimusi, mis jäävad ajas alati kestma: kas tõlkija peaks jääma tekstis täiesti nähtamatuks, kas tõlkida mõtteid või sõnu, kas tõlkija peaks paremini tundma lähtekeelt või sihtkeelt?

Peeter Toropi sõnul koosneb tõkelugu kahest põhiosast: tõlketekstidest ja tõlketegevust ning tõlkekirjandust peegeldavatest mõtetest. (Torop 1999: 45) Tõlkekultuuri ajaloolist analüüsi saab teha põhiliselt kahel viisil. Esimene võimalus on konkreetseid autoreid ja teoste tõlkeid uurida, kuigi sellistes uurimustes on tõlge sageli lihtsalt osa kirjandussuhetest. Teine võimalus on „tõkeloo küsimuste üldisem vaatlemine, tõlketraditsioonide ajaloona esitamine ning suurte mitmesajandiliste perioodide eritlemine“. Samuti antakse välja ka näiteks tõlkijate ja kirjanike mõtteid tõlke kohta ning kriitika ja teooria ajalugu puudutavaid töid. Tõkeloo mitmekülgsus on seletatav asjaoluga, et kuigi see on iseseisev distsipliin, on see siiski lahutamatu kirjanduse sotsioloogiast ja ajaloost ning komparativistikast. Ning tõkeloo koostamisel tuleb kõike seda arvesse võtta. (Torop 1999: 44)

Toropi sõnul ei saa ilma teoreetilist aspekti läbitöötamata rääkida teadusliku tõlkeloo koostamisest. Terviklik tõlkelugu koosneb neljast erinevast aspektist, põhikomponendist: „1) tõlkija ja tõlkemeetod (teoreetiline aspekt); 2) tõlketegevus, tõlke funktsioonid ja mõtted tõlkimisest (retseptiivne aspekt); 3) tõlke ontoloogia, traditsioon ja tõlkeprotsess (evolutsiooniline aspekt); 4) tõlge ja kultuurilooline protsess (kultuurilooline aspekt).“ (Torop 1999: 45, 46)

Eestis on tõlkeloo koostamisest rääkinud veel ka Anne Lange ja Daniele Monticelli, kelle sõnul tekib tõlkelugu kirjutades vahe vajadus lahkneka sotsiaal-ajaloolaste periodiseeringutest, sest tõlkepraktikat kujundavad sotsiaal-majanduslike tegurite kõrval ka keele- ja kultuurifilosoofilised olud. Tervikliku pildi tõlkeloost saab, kui panna kokku uuringud tõlke kontseptualiseerimisest, tõlkimiseks valitud autoritest ja kasutatud tõlkevõtetest. Nad ütlevad, et „...lingvistilist, filoloogilist, (võrdlevat) kirjandusteaduslikku, raamatuloolist ja kultuuriteoreetilist lähenemist kombineerides saab terviklikumalt seletada tõlkimise eri tahkude toimet ajaloo ja kultuuris. Interdistsiplinaarne tõlkelugu ei koosne ühe kindla meetodiga kirjeldatud eri objektide rodust, vaid pigem samade objektide mitmekordsetest refleksioonidest erinevate meetodite kaudu.“ (Lange, Monticelli 2012: 14)

Ka Lange ja Monticelli näevad tõlkijat olulise objektina tõlkeloo kujunemisel ja koostamisel. Nende sõnul on tõlkijatest eraldi käsitlemist leidnud need isiksused (nt Ants Oras, Henno Rajandi), kelle tõlked on avaldanud vastuvõtvale keelele ja kultuurile teatud mõju. „Tõlkijate portreed on tõlkelugude koostamisel omandamas järjest olulisemat kohta... tõsta esile tema aktiivset rolli nii lähteteksti ja -kultuuri kuvandi kui ka sihtkultuuri ja -keelee normide (ümber) kujundajana.“ (Lange, Monticelli 2012: 12, 13)

Elin Sütiste aga näeb tõlkeloo koostamist laiemas plaanis ning ütleb: „...tõlkelugu ennast võiks käsitleda kui üldisemat mudelit, mis võimaldaks uut moodi tervikuks ühendada rahvusliku ja rahvusülese, ilukirjandusliku ja laiemas mõttes kirjakuultuuri, verbaalse ja mitteverbaalse kultuuri elemente, lisada etnilise ja valdkondliku puhtuse printsiibile

etnilise ja valdkondliku mitmekesisuse.“ Samuti nendib ta, et kui läheneme tõkeloole kultuurimälu vaatenurgast, siis tegeleme laiemas mõttes hoopis kultuurilooga, milles tõlkimine ühendab erinevaid teemasid ja ajaperioode. (Sütiste 2012: 160)

Seega on tõkeloo kirjapanemiseks mitmeid erinevaid viise. Kui Anthony Pymi sõnul on tõkeloo koostamisel olulised pigem praktilised tegurid nagu tõlkija, sotsiaalne kontekst ning tõlkija töö efekt, siis Peeter Torop toob välja teoreetilised põhikomponendid (teoreetiline, retseptiivne, evolutsiooniline, kultuurilooline), millest tõkelugu koosnema peaks. Anne Lange ja Daniele Monticelli rõhutavad aga nii tõlkija rolli olulisust kui ka vajadust peegeldada tõlkimise erinevaid tahke korraga mitme erineva meetodi kaudu. Elin Sütiste sõnul peaks aga tõkelugu käsitlema üldisema mudelina, mis ühendaks tervikuks nii rahvusliku kui rahvusülese, nii ilukirjanduse kui kirjakultuuri üldiselt. Nagu eelnevalt öeldud, lähtub käesolev magistritöö peamiselt Anthony Pymi käsitlest, kuna töö eesmärgiks ei ole mõne kitsama teema süviti minev ja teoreetiline analüüs, vaid pigem soovib autor anda üldisema ülevaate perioodil 1991-2012 toimunud rootsikeelse ilukirjanduse eestindamisest. Siiski on võetud arvesse näiteks ka Lange ja Monticelli seisukohta, et tõlkijate portreed on tõkelugude koostamisel omandamas järjest olulisemat kohta ning Peeter Toropi väidet, et tõkeloo koostamisel on olulised ka tõlketegEVust ning tõlkekirjandust peegeldavad mõtted.

1.4. Eesti tõkelugu

Kui palju on Eestis tegeletud tõkeloo kirjapanemisega? Kas meil on olemas oma põhjalik tõlkeajalugu ja kas seda ongi vaja? Anne Lange, Daniele Monticelli ja Elin Sütiste on oma kirjutistes seda teemat natuke laiemalt lahanud. Tõenäoliselt on Eesti tõkeloo esiajalugu määratud jääma aja- ja kultuuriloolaste kirjutistest väljanopituks. Uuritud on eesti antiigitõlke traditsioone. „Esimestest sajanditest“ on uuritud peamiselt piibli- ja muid religioosseid tekste, mille varju on jäänud nt seaduskorpuste tõlkimine. Samuti on

Eestis uuritud uusaja ja valgustusaegsete mõtlejate teoste tõlkeid. (Lange, Monticelli 2012: 6, 9)

Piiri tõmbamine tõlgete ja originaalide vahel on toimunud nii mujal Euroopas, kui ka Eestis. Eriti avaldus see Noor-Eesti aegadel, kui ühelt poolt väljendati tõlkekirjanduse vajalikkust, kuid teiselt poolt peeti tõlke staatust ikkagi madalamaks originaalloomingu omast. Omakirjandusel on oluline roll rahvusliku identiteedi loomisel ning võõrmõjusid kiputakse tõrjuma. (Sütiste 2012: 157) Siiski on just viimastel aastatel viidud läbi mitu uurimust, mis keskenduvad tõlkimise rollile Noor-Eesti liikumises ning võib öelda, et 20. sajandi algus on ilmselt enim uuritud Eesti tõlkeloo periood (lisaks piiblitõlkele). (Lange, Monticelli 2012: 9)

Nõukogudeaja tõlketevusest on terviklikum pilt tänu põhjalikele biograafiatele. Nüüd on uurijate huvi Nõukogude aja tõlketevuse vastu jälle kasvanud tänu rahvusvaheliste tõlkeuuringute kasvavale huvile tõlketevuse ja poliitika omavahelise seotuse vastu. Taasiseseisvumisperioodist aga põhjalikke tõlkelooliseid uuringuid veel ei ole. (Lange, Monticelli 2012: 10)

Kuigi Eestis on olemas ulatuslikud katsed mõtestada tõlkeloo kirjutamise põhimõtteid, ollakse veel kaugel eraldiseisva tõlkeloo valmimisest ning selle eelduseks oleva tõlgete läbikontrollitud täieliku korpuse loomisest. Siiski ei tähenda see, et tõlkelugu üldse kirjutatud ei oleks – erineva põhjalikkusega tõlkeloo fragmente on lisandunud eriti viimaste aastate jooksul üsna kiiresti. On rõõmustav, et just viimastel aastatel on lisaks arusaamale tõlkeloo absoluutsest vajadusest kultuurimehhanismide täielikuks kirjeldamiseks, tekkinud esimesed institutsionaalsed raamid uurimivaldkonna arendamiseks grandiprojektide ja ülikoolide õppekavade näol. (Lange, Monticelli 2012: 5, 13) Lange ja Monticelli esitavad ka küsimuse: kui eesti kultuuri tõlkelisus on üldteada, siis milleks veel eraldi tõlkelugu kirjutada? Ning ka vastavad: sellepärast, et tõlkelugude kirjutamine on praegu kogu maailmas tõusuteel ja läbi „Eesti tõlkeloo“ saaksime lõimuda teiste kultuurirahvastega. (Lange, Monticelli 2012: 6)

Elin Sütiste nendib, et kuigi tõlked moodustavad ligi poole praegusest eestikeelsest trükiteodangust ning eesti kultuur öeldakse olevat sündinud suures osas tõlkest, puudub meil süstemaatiline ja ülevaatlik tõkelugu. Siiski on välja antud tõkeloo alaseid üksikuurimusi ja teoreetilisi kirjutisi. „Tõkeloosse puutuvaid uurimusi ja noppeid leiab siit-sealt, selget enese määratlemist iseseisvat ajalugu vääriva uurimisalana pole seni toimunud.“ Viiteid tõlkekirjandusele leidub nt 2001. aastal ilmunud „Eesti kirjandusloos“ ja ning „Eesti kirjanduse ajaloo“ (1965-1991). Sütiste ütleb, et „tõkeloo olemasolu või puudumine kultuuris, samuti see, millisena seda olemasolu või puudumist tajutakse, on üldise kultuurimälu seisukohalt informatiivne.“ Praegune suurenenud huvi tõkeloo vastu kajastab muutusi meie kultuurimälus; avastatakse siiani suhteliselt varju jäänud tahk eesti kultuuriloost ning muudetakse see „mitteajaloost“ „ajalooks“. (Sütiste 2012: 152, 155)

Kokkuvõtteks võib öelda, et tõlkekirjandus on meile oluline nii teiste maade ja rahvaste tutvustajana, kultuuri toimimisele kaasaaitajana kui ka kodukirjanduse rikastajana. Niisama oluline nagu tõlkekirjandus, on ka kirjapandud tõlkimise ajalugu, mis aitab kaasa nii tõlke- ja keele- kui ka teiste eluvaldkondade korraldamisel. Tõkeloo kirjapanemiseks on erinevaid viise, keskenduda võib erinevatele tahkudele nagu tõlkija, tõlkemeetodid, sotsiaalne kontekst, mõtted tõlkimisest jne. Terviklikuma pildi saab, kui võtta arvesse mitmeid tegureid korraga. Kahjuks on Eestis tõkeloo uurimine praegu veel lapsekingades, kuid just viimastel aastatel on tekkinud arusaam tõkeloo absoluutsest vajadusest ning ka esimesed esimesed institutsionaalsed raamid valdkonna arendamiseks.

2. ROOTSIKEELSE ILUKIRJANDUSE KIRJASTAMISTEGEVUS 1991-2012

2.1. Taasiseseisvumisaegsed ja praegused olud kirjastamistegevuses

Nõukogude võim mõistis täielikult raamatute olulisust inimeste mõttemaailma kujundamisel ning seega ka vajadust seda valdkonda täielikult kontrollida. (Möldre 2005: 16) Kuid mis muutus kirjastamistegevuses, kui Nõukogude okupatsioon läbi sai? Millised uued tuuled said puhuma hakata ning kuhu suunati pilgud?

„Lastekirjanduse sõnastiku“ autorite sõnul oli Nõukogude Eestis kirjastamine rangelt tsenseeritud, kuid 80ndatel ideoloogiline kontroll nõrgenes. 1990 kaotati tsensuur täiesti. 1991 jagunesid suured riiklikud kirjastused osadeks ning tekkis hulgaliselt uusi kirjastusi ning siis asutati ka Eesti Kirjastuste Liit, mille kaudu loodi välissuhteid ja hakati osa võtma rahvusvahelistest raamatumessidest. Oluline oli aasta 1992, mil Eestis võeti vastu kaasaegne autoriõiguse seadus ning aasta 1994, mil Eesti ühines taas autoriõiguse Berni konventsiooniga. (Krusten, Kumberg, Mürsepp jt 2006: 81)

Anu Saluäär nendib, et taasiseseisvunud Eesti esimeste aastate märksõnaks oli totaalne poliitiline murrang: see oli Vene rubla inflatsiooniaeg, millele järgnesid väga vaesed esimesed aastad krooniga. Nõukogude Liidu seadused enam ei kehtinud ja Eesti Vabariik ei olnud veel vormistanud oma ühinemist Berni konventsiooniga. Vabaturu-kirjastustegevus sai tegelikult arenema hakata alles pärast krooni tulekut. Nõukogude-aegne riiklik kirjastussüsteem lagunes tükkideks, uusi kirjastusi tekkis juurde nagu seeni päris vihma ja nii kõik käima läkski. (Saluäär 2013)

Kuigi kirjastusi tekkis palju, oli 1990ndate alguse raamatutoodang nimetuste arvestuses nõukogudeaegsetest näitajatest väiksem. Kirjastustegevust iseloomustas ümberorienteerumine ja majandusraskused. Juba aastal 1993 algas taas tõus. Teine kirjastustegevust iseloomustav näitaja, raamatute keskmine trükiarv, on alates 1992. aastast kahanema hakanud. Kuna nimetuste arv kasvab ja tekivad valikuvõimalused, siis

hajub ka nõudlus suurema arvu nimetuste vahel. (Möldre 2005: 241, 243) Kui nõukogude aja lõpus oli tõlgete osakaal kirjanduse väljaandmisel umbes 20%, siis 1990ndate alguses hakkas see näitaja kasvama: 1994. aastal 28%, 1998. aastal 30%. Nõukogude ajal oli tõlkekirjandus ühetaoline, nüüd hakati kiiresti sellel ajal tekkinud tühikuid täitma. Inglise keelest tõlgitud raamatud moodustasid väljaantud tõlkekirjandusest poole, järgnesid saksa, soome ja prantsuse keel. Läti, leedu ja vene keelest tõlgitakse vähe, pilk on suunatud lääne kultuurile. 90ndate keskpaigast hakkas tõlkeilukirjanduses kasvama nii vanema kui uuema väärtkirjanduse osatähtsus (k.a Eesti Raamatu tõlkesari „Põhjamaade romaan“). (Möldre 2005: 245, 246, 248)

Kaasaegne Eesti raamatutoodang kujuneb vabalt, põhiseaduse paragrahvi 45 kohaselt ei ole Eestis tsensuuri. On vaid kaks erandit – keelatud on vägivalla ja diskrimineerimise õhutamise ning pornograafilise ja vägivaldse sisuga teoste levitamine alaealistele. Raamatute ostmist mõjutab nende kõrge hind, mis pärsib nii raamatukogude kui ka üksikisiku võimalusi. Samas püüavad raamatud järjest enam lugejate tähelepanu, konkurentsi sunnil tehakse reklaami. (Möldre 255, 286, 287). Samas selgitab Martin Helme kirjastusest Kunst, et paraku ei saaks raamatu hind ka odavam olla. Raamatu hinna kujunemisel mängivad rolli mitmed tegurid. Helme ütleb, et „hinna moodustab tootmiskulu (autoritasu, tõlkimine, toimetamine, kujundamine, trükk, vahel ka reklaam) pluss kate“ (st kirjastuse oma tegevuskulud). Selle põhjal moodustub hulgihind, mis on aga ainult teoreetiline väljamüügi hind. Edasimüüjad lisavad hulgihinnale oma kaubandusliku juurdehindluse, mis on praegu 36%. Samas nõuavad edasimüüjad kõigilt kirjastustelt selle eest, et nad kaupa üldse sisse võtaksid, suure allahindluse hulgihinnalt. Järelikult arvestab kirjastus juba hulgihinda tehes, et saab kätte sellest umbes 20% vähem ja määrab selle võrra suurema hulgihinna – tulemuseks on kõrgem väljamüügihind. Kõige lõpuks lisandub veel 9% käibemaks. Aga kuna tiraažid on väikesed, siis kasumit ühe raamatu pealt peaaegu ei tulegi ja suur hulk raamatuid teenib ikkagi miinust. (Helme 2013)

2.2. Rootsi keelest tõlgitud ilukirjanduse väljaandmine

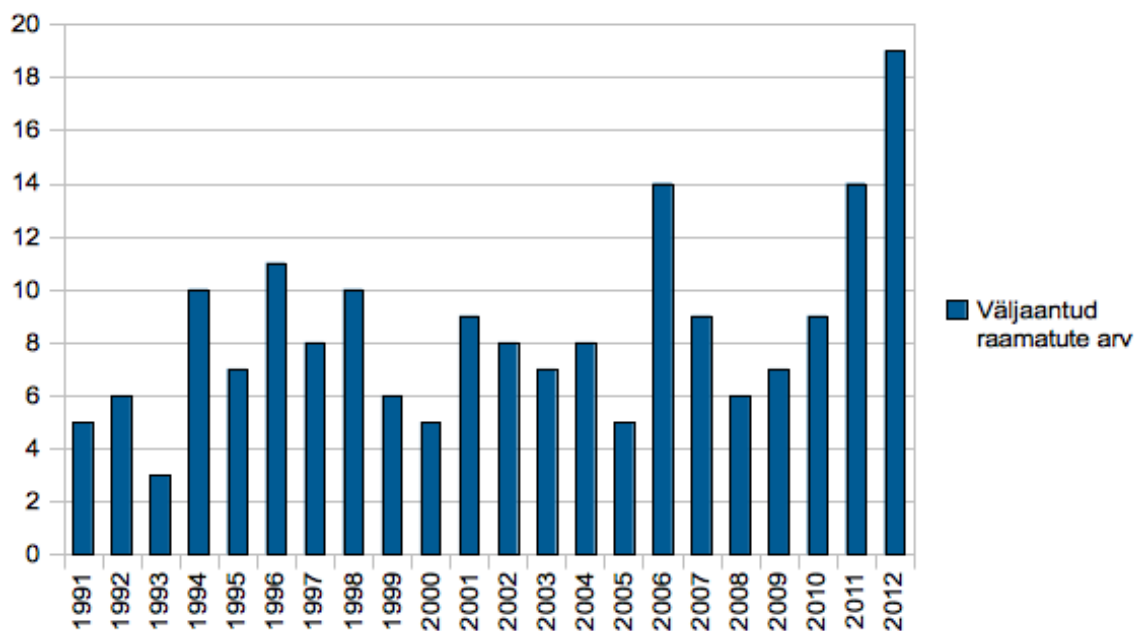
Kokku anti ajavahemikus 1991-2012 välja 183 rootsi keelest tõlgitud ilukirjanduslikku teost (k.a draamatekstid, k.a kordustrüki, k.a võrguteavikud, v.a luule, v.a lastekirjandus) 99 erinevalt autorilt. Kõige rohkem nimetusi on andnud Selma Lagerlöf (9), kellele järgnevad Hennig Mankell (8), Ingmar Bergman (8), Håkan Nesser (7), Stieg Larsson (7), Torgny Lindgren (6), Karin Alvtogen (5), Liza Marklund (5), August Strindberg (5), Per Olov Enquist (4), Jan Guillou (4), Käbi Laretei (4), Vilhelm. Moberg (4), Jonas Gardell (3), Arne Dahl (3), Åke Edwardson (3), Tove Jansson (3), Anders Roslund (3), Börge Hellström (3), Kjell Westö (3).

Erinevaid tõlkijad kokku oli 68. Enim tõlkeid on trükki andnud Anu Saluäär (23). Talle järgnevad Ülev Aaloe (20), Tõnis Arnover (16), Mari Jesmin (15), Vladimir Beekman (14), Kadri Papp (7), Arnold Ravel (6), Marike Tammet (5) Maiu Elken (4), Kadi-Riin Haasma (4), Irja Kiisküla (4), Allar Sooneste (3), Enno Turmen (3), Maarja Aaloe-Laur (3), Väino Klaus (3).

Teoseid väljaandnud kirjastusi oli kokku 37. Kõige enam rootsi keelest tõlgitud ilukirjanduslikke raamatuid andis välja kirjastus Eesti Raamat (62). Talle järgnevad Loomingu Raamatukogu (41), Varrak (20), Ajakirjade Kirjastus (4), Avita (4), Olion (4), Faatum (3), Kunst (3), Pegasus (3).

Krista Kaer kirjutab artiklis „Eesti, ingliskeelne maa?“, et ilukirjanduse väljaandmine vähenes 2011. aastal 2009. aastaga võrreldes 55%. Ka tõlkeilukirjanduse väljaandmine Eestis kahaneb pidevalt ning tavaliseks tiraažiks on praegu 500-800 eksemplari (Kaer 2012). Samas on huvitav asjaolu, et rootsikeelse ilukirjanduse jaoks tundub asi viimastel aastatel ülesmäge minevat. Allolevast graafikust nähtub, et kui 2008. aastal ilmus vaid 6 rootsi keelest tõlgitud raamatut, siis 2010 juba 9, 2011 14 ja 2012 suisa 19.

Graafik. Rootsi keelest tõlgitud ilukirjanduse väljaandmine aastate kaupa.

2.2. Aastad 1991-1995

1991. aastal antakse välja viis rootsi keelest tõlgitud ilukirjanduslikku teost. Üheks tähelepanuväärsemaks võib neist pidada Rootsi suurmeistri Ingmar Bergmani (1918-2007) romaani „Fanny ja Alexander“ (*Fanny och Alexander*), mida peetakse Bergmani hüvastijätuks filmikunstiga. Teose väljaandjaks on Loomingu Raamatukogu ning tõlkijaks Ülev Aaloe. Kirjastuselt Eesti Raamat ilmub Ülev Aaloe tõlkes sellel aastal ka Märta Tikkase romaan „Punamütsike“ (*Rödluvan*). Anu Saluäär nendib, et lihtne avatud tekst, üldinimlik ja naiselik huvi tunnete vastu ning oma kogemuste varjamatu jagamine on teinud Märta Tikkasest ühe loetavama soomerootsi autori. Tema teoseid on tõlgitud kogu maailmas. (Saluäär 2008: 333)

Loomingu Raamatukogu annab sellel aastal välja ka noorema põlvkonna kirjaniku Jonas Gardelli romaani „Tahan koju“ (*Vill gå hem*), tõlkijaks Krõõt Kaljusto. Jonas Gardell (s 1963) on populaarne (näite)kirjanik ja koomik, kes on oma tööde eest võitnud mitmeid auhindu, muuhulgas *Prix Futura* romaani eest „Koomiku lapsepõlv“ (*En komikers uppväxt*). (Vikipeedia 1)

Eesti Raamatult ilmub ka Tõnis Arnoveri ja Väino Klaus'i tõlkes Torgny Lindgreni romaan „Valgus“ (*Ljuset*). 1938. aastal sündinud Lindgreni raamatuid on tõlgitud rohkem kui 30 keelde ja ta on üks tuntumaid rootsi kirjanikke maailmas. („Nädala autor“ 2009) Anu Saluäär kirjeldab autorit iroonilise inimesena, kes tunneb hästi klassikalist filosoofiat ning on aktiivne katoliiklane. Tema romaanidest kumab läbi vaid üks kindel tõde: elu on kohutavalt ebakindel. (Saluäär 2008: 161)

Kindlasti väärib äramärkimist ka redigeeritud kordustrükk Selma Lagerlöfi teosest „Legendid kristusest“ (*Kristuslegender*). Väljaandjaks kirjastus Logos ja tõlkijaks Gustav Paju. Raamat, mille esialgne eestikeelne pealkiri oli „Legendad Kristusest“, ilmus tegelikult siinmail juba 1905. aastal. Anu Saluääre sõnul on Selma Lagerlöf (1858-1940) tõeline klassik, kes ühendab paremini kui ükski teine rootsi kirjanik kõrge kvaliteedi suure populaarsusega. Ükski teine rootsi kirjanik (kui Astrid Lindgren välja arvata), ei ole saavutanud sellist maailmakuulsust. (Saluäär 2008: 85)

Aastal 1992 ilmub kuus rootsi keelest tõlgitud raamatut. Kirjastus Faatum annab välja Maarja Talgre reportaažromaani „Leo – vastupanu surmani“ (*Leo: ett estniskt öde*), mille on tõlkinud Anu Saluäär ning järelsõna kirjutanud Mart Laar. Tõlkija sõnul ei räägi see teos üksnes Eesti patriootidest Saksa sõjaväes, vaid ka ühe Rootsi riigi alama vaimsest iseseisvumisest – see on lugu Eesti idee kandvusest. (Saluäär 2008: 190) Ka on Anu Saluäär öelnud, et ta on tundunud teatud kohustust tõlkida eesti juurtega autoreid, kes kirjutavad rootsi keeles – peale Maarja Talgre ka nt Käbi Laretei – et neid siis seeläbi „koju tagasi“ tuua. (Saluäär 2008: 470)

Kirjastuselt Kupar ilmub sellel aastal Karl Ristikivi kriminaalromaan „Hurmakägu on surma nägu“ (*Södergök är dödergök*), mille tõlkijaks oli Jaan Kross. Mati Sirkel kirjutab artiklis „Enim tõlgitud tõlkija“, et kuigi Kross oli ennekõike kirjanik, tegutses ta kogu oma pika elu vältel ka tõlkijana, stiimuliks tõenäoliselt suur soov eestlaste lugemisvara rikastada. Lisaks rootsi keelele tõlkis ta väärtkirjandust ka saksa, inglise, soome, vene keelest. (Sirkel 2007)

Kirjastus KRK annab Heino Meistri ja Sirje Veski tõlkes uuesti välja Axel Munthe romaani „San Michele raamat“ (*Boken om San Michele*), mida peetakse üheks 20. sajandi menukamaks kirjandusteoseks. Sellel aastal ilmub ka Käbi Laretei „Mineviku heli“ (*En förlorad klang*), mille väljaandjaks on Loomingu Raamatukogu ning tõlkijaks autor ise. Tegemist on avameelse teosega, mis kujuneb väga populaarseks ning kodu-Eesti tabude valguses lausa skandaalseks. Käbi Laretei raamatud on algselt kirjutatud rootsi keeles ning eesti keelde jõudnud tõlke kaudu. Tema teostes on muusikast palju juttu ja muusikaga palju ühist, ta on öelnud et kirjandusel ja muusikal on palju ühiseid jooni. Laretei raamatutes on mitmeid korduvaid teemasid ja motiive: perekond, pagulus, kodu(tus), keeletus, sõprus, armastus, abielu, kired, kunstniku valikud, suhe muusikaga. (Larm 2012)

1993. aastal antakse välja vaid kolm tõlkeraamatut, kuid see-eest on need kõik ka märkimist väärt. Loomingu Raamatukogult ilmub Anu Saluääre tõlkes rootsi (näite)kirjaniku Per Agne Erkeliuse (1935-2010) romaan „Päevapiltnik“ (*Fotografen*), mida peetakse kirjaniku läbimurderaamatuks ning on esimene osa tema romaanitrioloogiast. Trioloogiasse kuuluvad veel 1994. aastal eesti keeles ilmunud „Unistus Johannesest“ (*Drömmen om Johannes*), tõlkijaks samuti Saluäär, ning eesti keeles seni veel ilmunuta *Minnet av Nanny*.

Kirjastuselt Eesti Raamat ilmuvad sellel aastal Torgny Lindgreni „Batseba“ (*Batseba*) ja Göran Tunströmi „Jõuluoratoorium“ (*Juloratoriet*), tõlkijateks vastavalt Tõnis Arnover ja Arnold Ravel. Anu Saluäär kirjutab, et „Jõuluoratoorium“ oli Rootsis üks 1980. aastate

suuremaid kirjandussündmusi ning pälvis Põhjamaade Nõukogu 1984. aasta kirjandusauhinna ning suure romaaniauhinna. Samuti ütleb ta, et kuigi Arnold Ravel pidi selle keeleliselt rikka teose tõlkimiseks mitu aastat vaeva nägema, on tulemus sama virtuooslik kui algupärane. (Saluäär 2008: 328, 330) Lindgreni „Batseba“ on Saluääre sõnul aga mahukas piibliteemaline romaan, mis võiks otse kokku sulada Piibli Ajaraamatutega. „Lindgreni tekst tuikab meelelisust ja tema ilukõne haarab lugeja kaasa.“ (Saluäär 2008: 165) Romaani eest võitis Lindgren 1986. aastal prestiiže prantsuse kirjanduspreemia *Prix Femina*. Mõlemad teosed kuuluvad ka nimekirja *Världsbiblioteket*, mis on 1991. aastal rootsi ekspertide (kirjanike, kirjandusteadlaste, raamatukogutöötajate jms) poolt kokkupandud nimekiri sajast kõige lugemisväärsemast raamatust. (Vikipeedia 2)

Aastal 1994 antakse välja juba 10 rootsi keelest tõlgitud teost. Kirjastuselt Eesti Raamat ilmub kordustrukk Selma Lagerlöfi romaanitriloogiast „Löwensköldi sõrmus. Charlotte Löwensköld. Anna Svärd.“ (*Löwensköldska ringen. Charlotte Löwensköld. Anna Svärd.*) Tõlkijateks August Hanko ja Aita Kurfeldt. Esimest korda ilmusid need teosed vastavalt 1927 ja 1940; 1937; 1940. Eesti Raamatult ilmub sellel aastal ka kaks Hjalmar Bergmani romaani: „Vanaema ja issand jumal“ (*Farmor och vår Herre*) ning „Juhataja proua Ingeborg“ (*Chefen fru Ingeborg*). Mõlema romaani tõlkijaks on Anu Saluäär. Hjalmar Bergmani (1883-1931) peetakse üheks Rootsi olulisemaks kultuuritegelaseks, kes on kirjutanud hulgaliselt romaane, novelle, filmistsenaariume ja näidendeid. (Vikipeedia 3) Lisaks ilmub Eesti Raamatult veel Arnold Raveli tõlkes soomerootsi tunnustatud kirjaniku Johan Bargumi (s 1943) romaan „Must mapp“ (*Den svarta portföljen*) ning Tõnis Arnoveri tõlkes rootsi kirjaniku ja filmimehe Lars Görlingi (1931-1966) kõmuline romaan „491“.

Loomingu Raamatukogu annab aga sellel aastal välja rootsi kirjaniku ja tõlkija Lars Anderssoni (s 1954) romaani „Katkukuninga legend“ (*Pestkungens legend*). Tõlkijaks Arnold Ravel.

1995. aastal ilmub 7 rootsi keelest tõlgitud ilukirjanduslikku teost. Kirjastus Avenarius annab Ülev Aaloe tõlkes välja August Strindbergi näidendi „Damaskusesse“ (*Till Damaskus*) 1. osa. Hilve Rebase sõnul on Ülev Aaloe pühendumine sellele Rootsi kirjanduse suurkujule olnud edukas ning muutnud Aaloe tõeliseks Strindbergi-spetsialistiks. Ta kirjutab: „Aaloe tõlge ja tõlgendus köidab eelkõige just oma luuleväärtustega, see toob kirjaniku lugejale lähedale kui kunstniku, seda ka grotesksetes ja “naturalistlikes” tekstides. Kesksel kohal ongi luuletaja kannatustee näidenditrioloogias “Damaskusesse”. Kirjaniku poeesia on kõige lihvitum esimeses näidendis, järgmisi kannab rohkem mõtte kui luule, mis aga ei tähenda, et need poleks huvitavad ning sugestiivsed.“ Samuti lisab ta, et kirjaniku dramatism on vahendatud täpselt ja elegantselt ning tõlkija kommentaarid on põhjalikud. (Rebane 2000)

Kirjastus Kupar annab Anu Saluääre ja autori enda tõlkes välja Kābi Laretei mälestused „Seal kodus – siin võõrsil; Peotäis mulda, lapike maad; Mineviku heli“ (*En bit jord; En förlorad klang*). Tõlked pärinevad vastavalt aastatest 1989 ja 1992. Ülo Tonts nendib, et Laretei on halastamatult aus kirjanik, kelles on julgus elutõe kujutamisel lõpuni minna. Kirjutatu vastab nõudlikele kriteeriumidele, kuid rohkem oleks olnud rõõmu uutest tõlgetest. Lähtekeelest hoolimata on Laretei näol tegemist eesti kirjanikuga, kes valdab ja kasutab rahvuslikus mõttes rikkaid aineid. (Tonts 1995)

Eesti Raamat annab välja Selma Lagerlöfi jutustused „Soosauniku tütar. Ühe mõisa lugu. Härra Arne varandus“ (*Tösen från Stormyrtorpet. En herrgårdssägen. Herr Arnes penningar*) tõlkijateks vastavalt A. Karuste, A. Ränk ja A. H. Tammsaare ning tõlked pärinevad juba aastatest 1928, 1936 ja 1926.

2.3. Aastad 1996-2001

Aastal 1996 ilmub 11 rootsi keelest tõlgitud raamatut, sealhulgas rohkelt kriminaalromaane. Kirjastus Eesti Raamat annab Vladimir Beekmani tõlkes trükki suisa

kolm populaarse rootsi kriminikirjaniku Håkan Nesser (s 1950) romaani: „Tagasitulek“ (*Återkomsten*), „Borkmanni punkt“ (*Borkmanns punkt*) ja „Jämeda silmaga võrk“ (*Det grovmaskiga nätet*). Eesti Raamat annab sellel aastal välja ka Väino Klaus'i tõlkes Eyvind Johnsoni romaani „Tema helduse aeg“ (*Hans nådes tid*), mis kuulub nimekirja *Världsbiblioteket*. Postimehe raamatutvustuses öeldakse, et Eyvind Johnsoni (1900-1976) näol on tegemist nimeka rootsi kirjaniku ja Nobeli preemia laureaadiga ning selle romaani puhul on üks suurepärasemaid omadusi irooniline vaimukus. (Postimees 1997)

Kirjastus Olion annab Ülev Aaloe ja Maarja Loosi tõlkes välja tunnustatud rootsi krimikirjaniku Henning Mankelli (s 1948) kriminaalromaan „Riia koerad“ (*Hundarna i Riga*). Anu Saluääre sõnul peetakse Mankelli tänapäeva rootsi kirjanduses üheks paljutöötavamaks nimeks. „Tema žanriline mitmekesisus ja geograafiline haare on hämmastavad.“ (Saluäär 2008: 337) Krista Kaer nendib, et kriminaalromaanid ei tasu alahinnata, kuna need on väga hea meelelahutus ning annavad samas ka tänapäevast ja erinevatest ühiskonnakihtidest väga hea pildi. (Kaer 2012) Ning selle väite elav tõestus tundub Henning Mankelli ka olevat.

Loomingu Raamatukogu annab Tõnis Arnoveri tõlkes välja Torgny Lindgreni romaani „Kumalasemesi“ (*Hummelhönung*), mis kuulub koos romaanidega „Mauk“ (*Pölsan*) ja „Doré piibel“ (*Dorés bibel*), triloogiasse „Isa arm“ (*Nåden har ingen lag*). Tartu Linnaraamatukogu blogis „Nädala autor“ kirjutatakse, et romaanid on iseseisvad kuid moodustavad ühise terviku, sisaldades ühiseid tegelasi ja motive. Tõelus on segatud väljamõeldisega, olulised märksõnad on sõnamäng ja elufilosoofia... („Nädala autor“ 2009) Lisaks ilmub Loomingu Raamatukogult sellel aastal veel Irja Kiisküla tõlkes Kerstin Ekmani romaan „Koer“ (*Hunden*), mis kuulub nimekirja *Världsbiblioteket*; Mari Allika tõlkes Kjell Westö novellikogu „Bruusi juhtum“ (*Fallet Bruus*) ja Mari Jesmini tõlkes soomerootsi kirjaniku Jörn Donneri romaan „President“ (*Presidenten*).

1997. aastal antakse välja 8 rootsi keelest tõlgitud raamatut. Ära peaks märkima Rootsi klassiku Frans G. Bengtssoni romaani „Orm Punane“ (*Röde Orm*) kirjastuselt Eesti

Raamat. Raamat on juba ligi poolsada aastat kuulunud Põhjamaade koolide kohustusliku kirjanduse loendisse ning selle müügiedu oli märkimisväärne. Tõlkija Anu Saluäär kirjutab, et kuigi „Orm Punane“ jäi Bengtssoni (1894-1954) loomingu ainulaadseks „kergemeelseks“ teoseks, kumab siiski läbi autori ajalooline ja filoloogiline eruditsioon, mis võib huvilisi õhutada koguni muinassaagade poole pöörduma. Teos on „ühtaegu pikaresh, romanss, sebiooper ja pilapilt, ajalooline jutustus ja skaldiluule kursus“. (Saluäär 2008: 151)

Sellel aastal ei puudunud ka lugemistväärt kriminaalromaanid: kirjastuselt Eesti Raamat ilmub Håkan Nesseri „Sünnimärgiga naine“ (*Kvinna med födelsemärke*) ning Henning Mankelli „Näota mõrvarid“ (*Mördare utan ansikte*), tõlkijateks vastavalt Vladimir Beekman ja Irja Kiisküla. „Sünnimärgiga naine“ valiti 1996. aastal Rootsi krimikirjanikke ühendava organisatsiooni Svenska Deckarakademin poolt Rootsi parimaks kriminaalromaaniks. „Näota mõrvarid“ valiti 1991. aastal Skandinaavia parimaks kriminaalromaaniks. (Vikipeedia 4)

Klassikutest tuleks mainida Selma Lagerlöfi, kelle teos „Jeruusalemm“ (*Jerusalem*) nägi sellel aastal tänu Eesti Raamatule uuesti ilmavalgust. Esmatrükk ilmus juba aastal 1936, tõlkijaks on Aino Ränk.

Loomingu Raamatukogu annab Mari Jesmini tõlkes välja Jörn Donneri romaani „Isa ja poeg“ (*Far och son*), mis tõi kirjanikule 1985. aastal Finlandia kirjandusauhinna. Tõnu Ehasalu kirjutab, et ega Donner vist väga ei eksi, arvates, et tõsistest asjadest liiga tõsiselt rääkimine võib kõrvaltvaatajale komöödiana paista. Siiski ei tohiks autor ise segadusse sattuda, kui kirjeldab segaduses olevaid inimesi segastel aegadel. Kohati tundub, et Donner kipub keset seda suurt tekstihulka järge kaotama. (Ehasalu 1998)

Kirjastus Kunst annab välja Käbi Laretei jutustuse „Tulbipuu“ (*Tulpanträdet*). Eve Annuk ütleb, et ei ole ammu lugenud raamatut, milles kujutatav tunduks nii kauge ja võõrana kui selles teoses – sama ebamaiselt kauge nagu tulbipuu ise. Ja sama kõlava ning

musikaalsena: autori taotlus luua sõnade abil samasugust musikaalsust nagu „päris“ muusikas, on tähelepanuväärne. (Annuk 1997) Anu Saluääre sõnul oli „Tulbipuu“ eesti keelde jõudmise lugu lausa dramaatiline – 1997. aasta variant ilmus mitme inimese koostöö ja lahkkelide tulemusena. Mõned aastad hiljem lasti Saluäärel „Tulbipuu“ kurikuulus tõlge üle vaadata ning selle tulemuseks oli raamatu uus eestikeelne versioon, mis on tunduvalt lähedasem originaaltekstidele. (Saluäär 2008: 225)

1998. aastal ilmub 10 rootsi keelest tõlgitud ilukirjanduslikku raamatut. Kindlasti tuleks ära märkida kaks Ingmar Bergmani teost: kordustrükk näidendist „Stseenid ühest abielust“ (*Scener ur ett äktenskap*) kirjastuselt Virgela ja romaan „Erakõnelused“ (*Enskilda samtal*) Loomingu Raamatukogult, tõlkijateks vastavalt Anu Saluäär ja Ülev Aaloe. „Erakõnelused“ on viimane osa Bergmani perekonna ajaloo triloogiast, kuhu varasemate osadena kuuluvad „Hea tahe“ (*Den goda viljan*), mis ilmub Loomingu Raamatukogult aasta hiljem ja „Pühapäevalapsed“ (*Söndagsbarn*), mis ilmus Loomingu Raamatukogult aasta varem (mõlema teose tõlkijaks Ülev Aaloe). Anu Saluäär ütleb, et „Ingmar Bergman on suutnud oma ema ja isa loost vormida vastupandamatult kütkestava loo elujanust ja armastusest, usust ja ohverdusest, maalides taustaks üksikasjadeni täpse ajastu, kõikide meeltega tajutava kõrgkoodanliku miljöö.“ (Saluäär 2008: 384)

Kirjastus Eesti Raamat annab Vladimir Beekmani tõlkes välja Torgny Lindgreni romaani „Pistodaga Madonna“ (*Till sanningens lov*). Kriminaalromaanidest ilmub Eesti Raamatult Vladimir Beekmani tõlkes Henning Mankelli „Valejälg“ (*Villospår*). Kirjastus jätkab ka Selma Lagerlöfi väljaandmist – Tõnis Arnoveri tõlkes ilmuvad tema justustused „Portugali keiser“ (*Kejsaren av Portugallien*) ja „Surmakutsar“ (*Körkarlen*) ning romaan „Liljecrona kodu“ (*Liljecronas hem*). Kärt Hellermaa sõnul peaksid nii „Portugali keiser“ kui ka „Surmakutsar“ kuuluma kõigile kohustusliku kirjanduse hulka kuna raamatud on huvitavad ja suurepärase kompositsioonitundega, sündmustik kulgeb kiiresti ning tegelased on ilmekad. (Hellermaa 1998)

Loomingu Raamatukogult ilmub sellel aastal ka Ülev Aaloe tõlkes Per Olov Enquisti filmijutustus „Hamsun“ (*Hamsun*) ning Juhan Talve tõlkes Stig Dagermani (1923-1954) reportaaž „Saksamaa sügis“ (*Tysk höst*). Dagerman on üks jõulisemaid modernistlikke autoreid Rootsis. Tema 2. maailmasõja järgse Saksamaa teemalistest artiklitest koosnev raamat anti Rootsi välja esmakordselt 1947. aastal ning aastate jooksul on ilmunud järjest uusi trükke. (Saluäär 2008: 341, 342)

1999. aastal ilmub kuus rootsi keelest tõlgitud teost. Kirjastus Faatum annab Ülev Aaloe tõlkes välja August Strindbergi „Valitud näidendid“. Kriminaalromaanidest ilmub kirjastuselt Eesti Raamat Håkan Nesseri „Komissar ja vaikus“ (*Komissarien och tystnaden*), tõlkijaks Vladimir Beekman. Samuti annavad nad sellel aastal trükki tunnustatud rootsi kirjaniku Göran Tunströmi (1937-2000) romaani „Varas“ (*Tjuven*), tõlkijaks Ene Mäe. Berit Selberg ütleb, et Tunströmi omalaadne ja fragmentaarne teos on nagu labürint – iga käik peidab isemoodi aardeid. Romaan sobib hästi lugejatele, kes on tüdinud „moodsate sõnameistrite“ tühjadest sõnategemistest. (Selberg 2000)

Kirjastuselt Tormikiri ilmub Riina Rautsi tõlkes Kerstin Ekmani romaan „Tee mind jälle elavaks“ (*Gör mig levande igen*). Rahvalikku ja mastaapset jutustajat Kerstin Ekmani (s 1933) on nimetatud ka kriminaalromaanide uuendajaks. (Saluäär 2008: 400) Kriminaalromaanidest tema kirjanikutee ka algas, hilisemad teosed käsitlevad peamiselt sotsiaalseid ja psühholoogilisi teemasid. Tema 1993. aastal ilmunud proosateos *Händelser vid vattnet* („Sündmused vee ääres“) võitis nii Põhjamaade Nõukogu kirjandusauhinna kui ka Rootsi kriminaalkirjanduse auhinna parima romaani kategoorias (Vikipeedia 5). Kahjuks ei ole seda raamatut siiani eesti keelde tõlgitud.

Aastal 2000 antakse välja vaid viis rootsi keelest tõlgitud ilukirjanduslikku teost. Üheks selle aasta märkimisväärsimaks tõlkeraamatuks võib pidada populaarse rootsi kirjaniku Jan Guillou (s 1944) romaani „Kurjus“ (*Ondskan*), mille annab välja kirjastus Avita ning mis on e-kataloogis Ester liigitatud tegelikult lasteraamatute alla. Peeter Künstler

kirjutab, et teose konteksti seos Rootsi ühiskonnaga võib jääda natuke mõistetamatuks, kuid Vladimir Beekmani tõlge on väga hea. (Künstler 2001)

Kirjastuselt Eesti Raamat ilmub Väino Klaus'i tõlkes Harry Martinsoni romaan „Klockrike teekond“ (*Vägen till Klockrike*). Harry Martinson (1904-1978) on tunnustatud rootsi kirjanik, kes 1974. aastal on võitnud ka Nobeli auhinna. (Vikipeedia 6) Anu Saluääre ütleb raamatut tutvustades, et „Filosoofilise koega muinasjutust kujunes lõpuks konkreetse Rootsi maastiku ja sotsiaallajalooga seotud „hulkuriromaan“, mis on kahtlemata saanud mõjutusi india müstikast ning reinkarnatsiooni-ideest.“ (Saluäär 2008: 141) Eesti Raamat annab sellel aastal välja ka rootsi krimikirjaniku Åke Edwardsoni (s 1953) auhinnatud romaani „Tants inglisa“ (*Dans med en ängel*), tõlkijaks Irja Kiisküla.

Loomingu Raamatukogult ilmuvad tunnustatud rootsi kirjaniku ja kirjandusteadlase Agneta Pleijeli (s 1940) romaan „Talv Stockholmis“ (*En vinter i Stockholm*) Irja Kiisküla tõlkes ning rootsi kirjaniku ja astronoomi Peter Nilsoni (1937-1998) „Puujalaga Messias ja teisi jutte“ (*Messias med träbenet och andra berättelser*) Tõnis Aroveri tõlkes. Sirbi raamatututvustuses öeldakse, et Nilsoni loomingul on vaimusugulust Torgny Lindgreni maagilise realismiga ning autor püüab heita pilku üle eksistentsi piiride, läbivaks teemaks on surm ja salamaailmad. (Sirp 2000)

2001. aastal antakse välja 9 rootsi keelest tõlgitud ilukirjanduslikku teost. Hea aasta on see Jonas Gardelli jaoks – ilmub suisa kaks tema romaani: „Koomiku lapsepõlv“ (*En komikers uppväxt*) Loomingu Raamatukogult ja „Preeriakoerad“ (*Präriehundarna*) Varrakult. Tõlkijateks vastavalt Marike Tammet ja Erle Nõmm. Sirbi raamatututvustuses kirjutatakse „Koomiku lapsepõlve“ kohta järgmiselt: „Tundlikult groteski ja huumorit vaheldades on maalitud tragikoomiline, nukralt kaastundlik pilt Rootsist, väikekodanlikust mentaliteedist, valskusest, igapäevaelu kaksikmoraalist.“ (Sirp 2001) 2009. aastal etendus „Koomiku lapsepõlv“ Võru linnateatris. Lavastaja Tarmo Tagametsa sõnul valis ta Jonas Gardelli teose, kuna tegemist on inimliku looga, kus räägitakse õrnadel ja olulistel teemadel (Kübar 2009).

Kirjastuselt Avita ilmub Vladimir Beekmani tõlkes Jan Guillou „Tee Jeerusalemma“ (*Vägen till Jerusalem*), mis on tema ristsõdade ajajärku kujutava romaanitrioloogia esimene osa. Leo Luks ütleb, et „Guillou triloogia on klassikaline põnevusromaan, mis on kantud sellistest kõrgetest väärtustest nagu arukus ja sallivus“. Samuti nendib ta, et „üldised miljöökirjeldused ja kõrvaltegelased on nauditavalt ajastutruud. Tundub, et autor on toonast elu-olu põhjalikult uurinud. Detailselt kirjeldatakse nii üldist olustikku kui ka kombeid ja uskumusi...“ (Luks 2003)

Kirjastus Eesti Raamat annab sellel aastal Mari Jesmini tõlkes välja Håkan Nessori kriminaalromani „Karambool“ (*Carambole*), mis võitis 2000. aastal Põhjamaade kriminaalkirjanduse auhinna *Glasnyckeln*.

2.4. Aastad 2002-2006

Aastal 2002 ilmub 8 rootsi keelest tõlgitud ilukirjanduslikku raamatut. Kirjastus Avita annab trükki Jan Guillou eelmainitud romaanitrioloogia teise ja kolmanda osa: „Templirüütel“ (*Tempelriddaren*) ja „Riik tee lõpus“ (*Riket vid vägens slut*). Tõlkijaks jätkuvalt Vladimir Beekman.

Kirjastuselt Eesti Raamat ilmub Anu Saluääre tõlkes tõelise klassiku – Vilhelm Mobergi – neljaköitelise romaanisarja esimene raamat „Väljarändajad“ (*Utvandrarna*). Tõlke eest esitati Anu Saluäär ka Kultuurkapitali kirjanduse sihtkapitali aastaauhinna kandidaadiks. Anu Saluäär kirjutab artiklis „Rändamisest ja väljarändamisest“, et Vilhelm Moberg (1898–1973) alustas pärast Teist maailmasõda oma romaanisarja rootslaste emigratsioonist Ameerikasse. (Saluäär 2008: 372) Moberg oli kirjanik, keda Nõukogude okupatsiooni ajal avaldada ei lubatud. Lisaks talle, ei meeldinud Nõukogude Liidule ka teised rootsi kirjanikud, kes olid kunagi tema tegevuse vastu meelt avaldanud. Üks neist oli kindlasti ka Eyvind Johnson. Neid sai avaldama hakata alles hiljem, 80ndatel. Moberg kritiseerib raamatu „Tundmatud sugulased“ järelsõnas Nõukogude Liitu ja see oligi

tõenäoliselt põhjus, miks ta sealtpeale *persona non grata* oli. Mobergi oluline romaan „Ratsuta täna öösel!“ ilmus eesti keeles alles 1983. aastal, kui Arnold Ravel oli söandanud kaheksa aastat pärast kirjaniku surma avaldamiskeelu piire proovida, pakkudes Mobergi Loomingu Raamatukogule. Pärast seda hakati tasapisi avaldama ka tema teisi romaane. (Saluäär 2013)

Loomingu Raamatukogu annab Ülev Aaloe tõlkes välja Per Olov Enquisti näidendid „Tribaadide öö“ (*Tribadernas natt*) ja „Pildimeistrid“ (*Bildmakarna*). Katri Kaasik-Aaslav on lavastanud August Strindbergist rääkiva „Tribaadide öö“ draamateatris, Ingomar Vihmar Selma Lagerlöfist rääkiva „Pildimeistrid“ Ugalas. Loomingu Raamatukogult ilmub sellel aastal ka Tõnis Arnoveri tõlkes Torgny Lindgreni novellikogu „Värvi-Piltide vees: kujusid“ (*I Brokiga Blads vatten: figurer*).

Eesti Raamat annab Mari Jesmini tõlkes trükki Tove Janssoni lühiromaan „Aus pettur“ (*Den ärliga bedragaren*). Kuigi Janssonit võidakse eksikombel alahinnata ja pidada teda vaid Muumitrollide loojaks, siis Peeter Künstler ütleb, et ta „pole enam ammu lugenud nii meisterlikku proosat, mis oleks nii kontsentreeritud, napp ja ometi tohutult nüansirikas, kus praktiliselt iga asi kõneleb millestki sümboli tasandil“. (Künstler 2002) Kriminaalromaanidest annab Eesti Raamat sellel aastal välja Karin Alvtegeni teose „Kadunud hing“ (*Saknad*), tõlkijaks Karin Skott.

2003. aastal ilmub eesti keeles 7 rootsikeelse autori teost. Palju pälvib tähelepanu rootsi kirjaniku Mikael Niemi (s 1959) romaan „Popmuusika a la Vittula“ (*Populärmusik från Vittula*), mis pärjati 2000. aastal Rootsi tunnustatuima kirjandusauhinnaga *Augustpriset*. Romaani tõlkijaks on Ülev Aaloe ning väljaandjaks kirjastus Faatum. Anu Saluäär nendib, et kuigi ta ei ole mingi popmuusika- ega viinajoomise austaja, on ta ometigi raamatust lummatud koos paljude teiste Euroopa lugejatega – raamatut on tõlgitud vähemalt kahekümnesse keelde. (Saluäär 2008: 363).

Loomingu Raamatukogult ilmub Anu Saluääre tõlkes kuus esseid Frans G. Bengtssoni esseekogumikust „Pikkade juustega Merovingid“ (*De långhåriga merovingerna*). Tõlkija sõnul on Frans G. Bengtsson „siin sageli – ehkki oma raskepärases stiilis ja sarkastilisel moel – humoristlikum...“ (Saluäär 2008: 149) Loomingu Raamatukogult ilmub sellel aastal ka Ülev Aaloe tõlkes soomerootsi kirjaniku Fredrik Långi (s 1947) romaan „Soome mehe mure“ (*Den finska mannens sorg*), mis kujunes filosoofiharidusega kirjaniku esimeseks tõeliselt suureks lugejamenuks. Lång käsitleb tänapäeva intelligentse, kuid „pehme“ mehe ja aina feministlikuma naise pidevat positsioonisõda. „Minajutustaja monoloog on kohati koomiline, kohati ühiskonnakriitiline, kohati eneseirooniline. Analoogia Strindbergiga ei lase end kaugelt otsida.“ (Saluäär 2008: 361, 362) Lisaks ilmub sellel aastal Käbi Laretei proosateoste kogumik „Keerised ja jäljed“ (*Virvlar och spår*) kirjastuselt SE & JS.

Aastal 2004 antakse välja 8 rootsi keelest tõlgitud ilukirjanduslikku teost. Loomingu Raamatukogu annab Anu Saluääre tõlkes trükki Ingmar Bergmani filmistsenaariumi „Saraband“ (*Saraband*). Kirjastuselt Eesti Raamat ilmub Anu Saluääre tõlkes aga Per Olov Enquisti „Ihuarsti visiit“ (*Livläkarens besök*). Kirjastus ütleb raamatut tutvustades, et Per Olov Enquist (s 1934) on Rootsi kirjandusmaastikul saavutanud umbes samasuguse positsiooni nagu Jaan Kross Eestis. 1999. aastal Rootsis ilmunud „Ihuarsti visiit“ sai ka kohe suurima tunnustuse – auhinna *Augustpriset* – ning praegu on raamatut tõlgitud rohkem kui 20 keelde. (Eesti Raamat) Tõlke eest esitati Anu Saluäär ka Eesti Kultuurkapitali kirjanduse sihtkapitali aastaauhinna nominendiks.

Eesti Raamat annab sellel aastal välja veel Eha Vainu tõlkes Märta Tikkase romaanid „Isiklikud asjad“ (*Personliga angelägenheter*) ja „Suur hülgekütt“ (*Storfångaren*), Mari Jesmini tõlkes Karin Alvtegeni kriminaalromaan „Võlg“ (*Skuld*) ning Håkan Nessori kriminaalromaan „Pääsuke ja kass, roosike ja surm“ (*Svalan, katten, rosen, döden*).

Loomingu Raamatukogult ilmub sellel aastal veel Arnold Raveli tõlkes Carl Jonas Love Almqvisti „Sobib küll: pilte elust“ (*Det går an*) ning see öeldakse olevat vanim

tänapäeval loetav rootsi romaan. Selle põhjuseks ei ole Anu Saluääre sõnul mitte niivõrd kunstiline väärtus kui ühiskondlik skandaal – väljakutse kodanlikule abielumudelile – mille teos omal ajal põhjustas. (Saluäär 2008: 63). Originaalteos ilmus Rootsis 1839. aastal. Ülev Aaloe tõlkes antakse trükki Lars Noréni näidendid „Öö on päeva ema“ (*Natten är dagens mor*), mis esietendub Linnateatris 2003. aastal ning „Vaikne muusika“ (*Tyst musik*), mis esietendub Draamateatris 2007. aastal. Draamateater ütleb kirjanikku tutvustades, et Lars Norén on üks tänapäeva maailma tippdramaturge, kelle stiil on napp, realistlik, tabav ja vaimukas. (Draamateater)

2005. aastal ilmub vaid 5 rootsi keelest tõlgitud raamatut. Kirjastus Eesti Raamat annab välja Vilhelm Mobergi romaanisarja teise raamatu „Sisserändajad“ (*Invandrarna*). Tõlkijaks on jätkuvalt Anu Saluäär, kes sai oma töö eest kategoorias „Ilukirjanduslik tõlge võõrkeelest eesti keelde“ Eesti Kultuurkapitali kirjanduse sihtkapitali aastapreemia. Eesti Raamat annab sellel aastal veel Enno Turmeni tõlkes välja Rootsi kirjaniku ja poliitiku Per Olof Sundmani (1922-1992) romaan „Insener Andrée õhuretk“ (*Ingenjör Andrées luftfärd*). Teos on pälvinud Põhjamaade Nõukogu kirjandusauhinna. Kirjastus ütleb autorit tutvustades, et Sundmanile on omane napisõnaline ja täpne stiil, mis rõhutab looduse suurust, inimese tühisust ja isiksuse tugevust. (Eesti Raamat) Lisaks ilmub Eesti Raamatult kaks teost Mari Jesmini tõlkes: Tove Janssoni novellikogu „Reis kerge pagasiga“ (*Resa med lätt bagage*) ning Åke Edwardsoni kriminaalromaan „Lõputu suvi“ (*Låt det aldrig ta slut*).

2006 on rootsikeelsele ilukirjandusele hea aasta – trükki antakse 14 raamatut. Eesti Raamat annab välja kordustrüki Selma Lagerlöfi debüütromaanist „Gösta Berlingi saaga“ (*Gösta Berlings saga*). Tõlkijaks Marje Pedajas ning esmatrükk ilmus juba aastal 1939. Priit Pedajase käe all lavastub teos samal aastal ka Draamateatris. Kirjastus Penikoorem annab uuesti välja Axel Munthe romaani „San Michele raamat“. (*Boken om San Michele*).

Eesti Raamat annab uuesti välja Nobeli preemia laureaadi Verner von Heidenstami (1859-1940) kuulsa ajaloolise novellipõimiku „Karoliinid“ (*Karolinerna*). Märkimisväärne on

„Karoliinide“ tee eesti keelde. Nimelt tõlkis Johann Kõpp juba aastal 1899 kaks lühemat novelli. 1929. aastal ilmus Ernst Raudsepa tõlkes „4 juttu kogust Karolingid“ ning 1937. aastal ilmus Raudsepa tõlkes raamat tervikuna. 2005. aastal ilmub aga Raudsepa tõlke versioon, mille on kohendanud Arnold Ravel. (Saluäär 2008: 43)

Eesti Raamatult ilmub ka Nobeli preemia laureaadi Pär Lagerkvisti (1891-1974) jutustuste kogu „Barabbas“ (*Barabbas*), tõlkijaks Arnold Ravel. Anu Saluääre sõnul alustas „Barabbas“ kirjaniku varakristliku temaatikaga müütromaanide sarja. (Saluäär 2008) Raamatut peetakse kirjaniku tuntuimaks tööks ning kohe pärast ilmumist kuulutati see meistriteoseks. (Vikipeedia 7) Marike Tammeti tõlkes annab Eesti Raamat välja auhinnatud rootsi kirjaniku Per Christian Jersildi (s 1935) romaani „Paabeli maja“ (*Babels hus*) ning Tõnis Arnoveri tõlkes soomerootsi kirjaniku Lars Sundi (s 1953) romaani „Eriku raamat“ (*Eriks bok*). Maimu Bergi sõnul on Sundi teoses tegemist maagilise realismiga ning romaanile lisab oma dimensiooni asjaolu, et soomerootslasena näeb Sund viimaseid soomlaste sõdu ehk mõnevõrra teise nurga alt, kui soomekeelsed ise. (Berg 2003)

Tõnis Arnoveri tõlkes ilmub sellel aastal veel teinegi raamat – Bo Carpelani „Suve varjud“ Loomingu Raamatukogult. Ene Polli sõnul on Bo Carpelani (1926-2011) näol tegemist ühe sõjajärgse aja tähelepanuväärseima soomerootsi kirjanikuga, keda on 65-aastase kirjanikutee jooksul pärjatud rohkete auhindadega. (Poll 2011) Loomingu Raamatukogult ilmub sellel aastal veel Ülev Aaloe tõlkes rootsi kirjaniku ja kirjandusteadlase Carl-Henning Wijkmarki (s 1934) „Nüüdisaegne surm. Inimese elu lõppstaadiumist“ (*Den moderna döden*).

2.5. Aastad 2007-2012

Aastal 2007 ilmub 9 rootsi keelest tõlgitud ilukirjanduslikku teost. Ülev Aaloe tõlkes antakse trükki soomerootsi kirjaniku Kjell Westö (s 1961) romaan „Lang“ (*Lang*), mis oli

nii *Finlandia* kui ka Põhjamaade Nõukogu auhinna nominent. Anu Saluäär kirjutab, et romaan räägib meeleheitlikust armastusest, põgenemisest vanaduse eest, keskea identiteedikriisist ja Helsingist, mis on Kjell Westö suur armastus ja millele on pühendatud kõik tema teosed. (Saluäär 2008: 371)

Klassikutest annab Eesti Päevaleht sellel aastal uuesti välja August Strindbergi romaani „Punane tuba“ (*Röda rummet*) Henrik Sepamaa tõlkes. Eelmine trükk sellest ilmus 1972. aastal, kuid esimene variant teosest juba 1912. aastal Leeni Ploompuu tõlkes. Kindlasti väärib märkimist ka Ingmar Bergmani näidend „Lärmab ja veiderdab“ (*Larmar och gör sig till*) Ülev Aaloe tõlkes, väljaandjaks Loomingu Raamatukogu. Näidend toodi Roman Baskini käe all samal aastal ka Vanemuise lavale. Nii Westö kui Bergmani teoste tõlkimise eest esitati Ülev Aaloe ka kirjanduse sihtkapitali aastaauhinna nominendiks.

Kirjastus Eesti Raamat annab aga Anu Saluääre tõlkes trükki Vilhelm Mobergi väljarändajatest rääkiva sarja kolmanda raamatu „Asunikud“ (*Nybyggarna*). Kriminaalromaanidest annab kirjastus sellel aastal välja Karin Alvtogeni „Reetmine“ (*Svek*) ja Åke Edwardsoni „Tuba number 10“ (*Rum nummer 10*). Tõlkijateks vastavalt Katrin Planhof Skott ja Mari Jesmin.

Kirjastuselt Nynorden ilmub soomerootsi kirjaniku Erik Wahlströmi (s 1945) romaan „Jumal“ (*Gud*), tõlkijaks Mati Sirkel. Sven Kivisildnik kirjutab, et „autor ei vastanda ennast kõiksuse loojale ega pea inimlikku vaatepunkti ainumääravaks, „Jumal“ on kirjutatud jumala enda vaatepunktist lähtuvalt. Biograafia on kaasahaarav nagu kõige hoogsam romaan ja peategelasest on isegi natuke kahju“. Ta puudutab arvustuses ka tõlkijat, keda kiidab lodusalt loetava ning voolava teksti eest ning ütleb, et Sirkel on hakkama saanud ühe olulisema tekstiga, mis on sellel aastatuhandel eesti keeles ilmunud. (Kivisildnik 2008)

Aastal 2008 antakse välja 6 rootsi keelest tõlgitud ilukirjanduslikku teost. Kirjastus NyNorden annab Ülev Aaloe tõlkes trükki Ingmar Bergmani käsikirja „Sügissonaat“

(*Höstsonaten*). Priit Pedajas toob selle Draamateatri lavale 2008. aasta veebruaris. Tiiu Laks kirjutab, et Bergmani teostes ei ole miski must-valge – sügaval fassaadi taga on tegelased oma kirjute motiivide ja tunnetega. Kogu tõsiduse, kurbuse ja depressiivsuse juures leiab „Sügissonaadist“ ka helgust ja huumorit. (Laks 2008)

Kirjastus Eesti Raamat annab välja Karin Alvtegeni kriminaalromaanid „Häbi“ (*Skam*) ja „Vari“ (*Skugga*). Tõlkijateks vastavalt Mari Jesmin ja Marike Tammet. Karin Alvtegen (s 1965) on rootsi kirjanik ja stsenarist, kes on populaarne nii Skandinaavias kui mujal maailmas ning on võitnud oma teoste eest ka mitmeid auhindu. (Vikipeedia 8) Blogis „Uudiskirjandus“ öeldakse, et „Vari“ on kurb ja tumedates toonides raamat, kuid keeleliselt on tegemist väga hea raamatuga ning seda ilmselt ka tänu Mari Jesmini õnnestunud tõlkele. (Uudiskirjandus) Kriminaalromaanidest ilmub sel aastal veel ka Jan Guillou „Madam Terror“ (*Madame Terror*), väljaandjaks kirjastus Hotger ning tõlkijaks Allar Sooneste.

Aastal 2009 antakse välja 7 rootsi keelest tõlgitud ilukirjandusraamatut. Loomingu Raamatukogult ilmub Ülev Aaloe tõlkes Stig Claessoni „Sina maga, mina pesen nõud“ (*Sov du så diskar jag*). Stig Claesson (1928-2008) on rootsi kirjanik ja kunstnik, kes kirjutas oma pika elu jooksul üle 80 raamatu. (Vikipeedia 9) Peeter Helme sõnul räägib raamat vananemisest ja armastusest. Teost on kerge lugeda, kuigi sinna on peidetud piiblivihiheid, ajalugu, kirjanduslugu ja filosoofiat. (Helme 2009). Anu Saluäär kirjutab raamatu järelsõnas, et „väidetavalt ei pääsenud ükski teine 20. sajandi rootsi kirjanik Stig Claessonile ligilähedalegi vana, uue ja vanauue Rootsi kirjeldamisel, mida ta tegi talle ainuomasel moel, puudutates suuri teemasid, samal ajal rääkides justkui eimillestki.“ Ning kuigi „Sina maga, mina pesen nõud“ ei kuulu küll kirjaniku kõige tuntumate teoste hulka (nagu nt „Kes armastab Yngve Freyd“, 1980), on see siiski näide tema muhedast irooniast ja soojast südamest. (Saluäär 2009) Ülev Aaloe esitati tõlke eest ka Eesti Kultuurkapitali kirjanduse sihtkapitali aastapreemia kandidaadiks.

Loomingu Raamatukogu annab sellel aastal välja ka Per Olov Enquisti romaani „Allatõugatud ingel“ (*Nedstörtad ängel*), tõlkijaks Mati Sirkel. Kirjanduskriitik Kaarel Kressa kirjutab, et kuigi raamatu läbilugemine ei võta kaua aega, on asi kergusest siiski kaugel kuna kirjanik räägib armastuse kurjusest ja irratsionaalsusest, luues jaheda ja valusa õhkkonna. Enquist ise on nimetanud seda oma parimaks teoseks. (Kressa 2009)

Kirjastus Varrak annab Tõnis Arnoveri tõlkes trükki krimiromaani „Lohetätoveeringuga tüdruk“ (*Män som hatar kvinnor*), mis on Stieg Larssoni romaanitriloogia esimene osa. Raamat osutub väga populaarseks nii Eestis kui ka mujal, olles 2008. aastal üks Euroopa müüdumaid teoseid ning see on võitnud ka Põhjamaade kriminaalkirjanduse auhinna *Glasnyckeln*. (Vikipeedia 10) Samal aastal ilmub Varrakult ka triloogia teine osa „Tüdruk, kes mängis tulega“ (*Flickan som lekte med elden*), tõlkijaks sedakorda Kadri Papp. Raamat võitis 2006. aastal Rootsi kriminaalkirjanduse auhinna parima romaani kategoorias. Stieg Larsson (1954-2004) oli rootsi kirjanik ja ajakirjanik, kes 2008. aastal oli maailmas raamatute läbimüügiedetabelis teisel kohal (esimesel kohal oli Khaled Hosseini). 2010. aasta märtsiks oli tema romaanitriloogiat müüdud 27 miljonit raamatut rohkem kui 40 riigis. (Vikipeedia 10) Jaan Martinson kirjutab, et Larssonit ehk tema triloogiat võib pidada Rootsi kirjanduse kokkuvõtteks - ta on noppinud teistelt autoritelt välja parima: inimliku asotsiaalsuse Alvtogeni teostest, üleüldise inimlikkuse kildudena kõigi kriminaalkirjanike teostest, motiivi üksikust vanemast või kallist inimesest Mankellilt, eetilise ja ebaeetilise ajakirjanduse vastandamise Marklundilt ning pisut karmima tegevusliini Guilloult. (Martinson 2010) Mari Peegel ütleb, et „kui välismaalasi meelitavad Larssonit lugema põhjamaised allasurutud ängid, siis rootslased ise tunnustavad romaanidest vastu vaatavat reaalsust, mis on parajas doosis segatud muinasjutulisega“. (Peegel 2010)

Varrak annab sellel aastal välja ka Torgny Lindgreni triloogia „Isa arm“ (*Nåden har ingen lag*), kuhu kuuluvad juba varem ilmunud „Kumalasemesi“ (*Hummelhonung*) ning „Mauk“ (*Pölsan*) ja „Doré piibel“ (*Dorés bibel*). Tõlkijateks Tõnis Arnover ja Anu Saluäär.

Eesti Raamatult ilmub 2009. aastal Vilhelm Mobergi tetraloogia viimane raamat „Viimane kiri Rootsi“ (*Sista brevet till Sverige*). Tõlkijaks jätkuvalt Anu Saluäär.

Aastal 2010 antakse trükki 8 rootsi keelest tõlgitud ilukirjanduslikku raamatut ning 1 võrguteavik. Eesti Päevalehe kirjastus annab uuesti välja Tove Janssoni täisksvanute romaani „Suveraamat“ (*Sommarboken*), seekord on tõlkijaks Maarja Aaloe-Laur. Esimest korda ilmus „Suveraamat“ 1995. aastal Tõnis Arnoveri tõlkes. Reet Krusten kirjutab artiklis „Petlikult lihtsat lood“, et Janssoni maailmakäsitus on terviklik, kuid reaalne maailm võib tihti seguneda ebareaalsega. Olulisel kohal on õigus vabale eneseteostusele, inimsuhted ning huvitav tõlgendus loodusest. Jansson näitab meile, et kuigi see võib vahel tunduda raske ja traagiline, on ka vanas eas võimalik elust osa saada. (Krusten 1996) Heili Sibrits nimetatab teost aga maailma südamlukeimaks raamatuks ja ütleb: „„Suveraamat” hellitab lugejat, seal on kõik paigas – rütm, tunne, teadmised ja lugu. See on üks ilus ja aus raamat, mis sobib ideaalselt tuulisesse sügisõhtusse.” (Sibrits 2010)

Henning Mankellilt ilmub kaks kriminaalromaan: „Viies naine“ (*Den femte kvinnan*) ja „Valge emalõvi“ (*Den vita lejoninnan*). Tõlkijateks vastavalt Maarja Aaloe-Laur ja Kadri Papp, väljaandjateks Balti Raamat ja Varrak. Jaan Martinson kirjutab „Viendat naist“ tutvustavas artiklis, et nii kirjutamisoskus kui ka süžeed on Mankellil mitu kraadi üle keskmise. Tema raamatutel on sotsiaalne tagapõhi, mis avab ühiskonna olemust ning tema lood ei kaota hetkekski pinget. (Martinson 2010)

Varrakult ilmub Kadi-Riin Haasma tõlkes John Ajvide Lindqvisti debüütromaan „Lase sisse see õige“ (*Låt den rätte komma in*). Ajvide Lindqvist on 1968. aastal sündinud kirjanik, kes keskendub peamiselt õuduslugude kirjutamisele. Ta on populaarne nii Rootsis kui mujal Euroopas. (Vikipeedia 11) Anu Lohk kirjutab Õhtulehe raamatublogis, et tegemist on kuratlikult hea raamatuga, mis räägib koolikiusamisest, kuid sobib lugemiseks eelkõige täiskasvanutele, kes oskavad pealispinna alt loo moraali näha. Kuigi romaan räägib armastusest, on seal palju ka hämarust ja õõva ning tõeliseks maiuspalaks on värvikad ja hoolikalt kujundatud kõrvaltegelased. (Lohk 2011) Varrak annab sellel

aastal välja ka Stieg Larssoni romaanitriloogia kolmanda osa „Purustatud õhuloss“ (*Luftslottet som sprängdes*), tõlkijaks Kadri Papp.

Eesti Raamatult ilmub Tõnis Arnoveri tõlkes Lars Gustaffsoni romaan „Proua Sorgedahli kaunid valged käed“ (*Fru Sorgedahls vackra vita armar*). Lars Gustaffson (s 1936) on rootsi luuletaja, romaanikirjanik ja õpetlane. Ta on pärast August Strindbergi üks rootsi viljakamaid kirjanikke. Rahvusvahelist tuntust on ta kogunud mitmete prestiižete auhindadega. (Vikipeedia 12)

Aastal 2011 antakse välja 14 rootsi keelest tõlgitud raamatut (s.h 3 võrguteavikut). Tõnis Arnoveri tõlkes ilmub Kjell Westö romaan „Kus kõndisime kunagi“ (*Där vi en gång gått*). Väljaandjaks on kirjastus Eesti Raamat, kes ütleb raamatut tutvustades, et mitme soomerootsi perekonna saatusest rääkiv romaan pälvis 2006. aastal Soome prestiižima *Finlandia* kirjandusauhinna. (Eesti Raamat)

Kriminaalromaanidest on esindatud Henning Mankelli „Naeratah mees“ (*Mannen som log*) kirjastuselt Varrak ning Lars Kepleri „Hüpnootisöör“ (*Hypnotisören*) kirjastuselt Pegasus. Tõlkijateks vastavalt Kadri Papp ja Marike Tammet. Tuuli Jõesaar kirjutab, et „Naeratah mees“ sisaldab hea rootsi kriminaalromaan koostisosi: mõrvad, eksitustes teed otsiv uurija ja sünged saladused. Samuti ütleb ta, et Skandinaavia krimikirjanduses kohtab harva tühiseid ja ainult ühe tasandiga lugusid ning Henning Mankellil pole neid mitte kunagi. „Hüpnootisöör“ aga on tema sõnul tõeliselt põnev – meistri tehtud käsitöö. Teose keele hindab arvustaja nauditavaks ja vaheldusrikkaks ning tunnustab selle eest ka tõlkijat. (Jõesaar 2011)

Eesti Raamat annab Enno Turmeni tõlkes välja Jan Arnaldi romaani „Intimus“ (*Intimus*). Jan Arnald (s 1963) on rahvusvaheliselt tuntud hoopis pseudonüümiga Arne Dahl, mille alt annab välja kriminaalromane. Tõnis Erilaid kirjutab Õhtulehe raamatublogis, et „Intimuse“ näol on tegemist on salapärase, džungelliku ja barokliku romaaniga oma vohavuses. (Erilaid 2011) Eesti Raamatult ilmub sellel aastal ka rootsi kirjaniku ja tõlkija

Bengt Anderbergi (1920-2008) romaan „Amorina“, tõlkijaks Mari Jesmin. „Amorina“ kohta ütleb Erilaid, et raamatu jutustamisviis on ladus, sisaldades nii teraseid uudusi ja erootikat, kui ka kasulikke teadmisi. (Erilaid 2011)

2012. aastal antakse trükki koguni 19 rootsi keelest tõlgitud ilukirjanduslikku teost (s.h 1 võrguteavik). Märkimist väärib kindlasti August Strindbergi autobiograafiline lühiromaan „Üksi“ (*Ensam*). Väljaandjaks Loomingu Raamatukogu ning tõlkijaks Ülev Aaloe.

Loomingu Raamatukogu annab sellel aastal välja Hjalmar Söderbergi „Lookesed“ (*Historietter*). Tõlkijateks Anu Saluäär, Arnold Ravel, Friedebert Tuglas. Samuti annavad nad trükki Karl Ristikivi rootsi keeles kirjutatud kuuldemängud: „Lõhkemata pomm; Pimenägemine: kaks kuuldemängu“ (*Varning för blindgångare*). Tõlkijaks Mari Allik.

2012. aastal ilmub mitmeid rootsi keelest tõlgitud kriminaalromaane. Ära võiks märkida näiteks kaks Henning Mankelli teost: „Tulemüür“ (*Brandvägg*) ja „Sammu võrra maas“ (*Steget efter*) kirjastuselt Varrak. Tõlkijateks vastavalt Kadri Papp ja Maarja Aaloe-Laur. Kirjastus Pegasus annab välja Lars Kepleri krimiromani „Painajalik leping“ (*Paganinikontraktet*). Tõlkijateks Marike Tammet, Birgit Neider ja Peter Pedak. Ajakirjade kirjastus annab Maiu Elkeni tõlkes trükki rootsi kirjaniku ja ajakirjaniku Jan Wallentini (s 1970) põneviku „Strindbergi täht“ (*Strindbergs stjärna*), mis osutus väga populaarseks nii Rootsis kui mujal Euroopas.

Kadri Papi tõlkes ilmub Jonas Jonassoni romaan „Saja-aastane, kes hüppas aknast välja ja kadus“ (*Hundraåringen som klev ut genom fönstret och försvann*). Väljaandjaks on kirjastus Varrak, kes ütleb raamatut tutvustades, et tegemist on 1961. aastal sündinud ajakirjaniku esikromaaniga, mis oli 2010. aastal Rootsi enimmüüdud raamat. Romaani on nüüdseks tõlgitud juba vähemalt 25 keelde. (Varrak) Kirjastuse peatoimetaja Krista Kaer toob Varraku raamatublogis romaani kohta välja huvitava, kuid ka kurva tõsiasi – terves maailmas väga populaarne raamat on Eestis peaaegu tähelepanuta jäänud. (Tamm 2013) Usutavasti võib põhjus peituda asjaolus, mis ka käesolevas magistritöös paar korda märkimist leiab – nimetuste arv on pidevalt tõusuteel olnud ning seetõttu muutub

väljaantud raamatute hulgas orienteerumine inimeste jaoks järjest keerulisemaks. Ning kui ilmuvale raamatule ka (piisavalt) reklaami ei tehta, siis võibki tulemuseks olla ka väga hea teose tähelepanuta jäämine.

Kokkuvõtteks võib öelda, et üldiselt on aastate lõikes žanrid suhteliselt tasakaalus – pidevalt ilmub nii väärt- kui ajaviitekirjandust. Siiski iseloomustab varasemaid aastaid pigem väärtkirjanduse ülekaal, mida võib ehk seletada esimeste taasiseseisvusaastate raskete oludega ning inimeste mõnevõrra tõsisema suhtumisega kirjandusse ja selle väljaandmisesse. Anu Saluääre sõnul ei olnud esimestel taasiseseisvumisaastatel trükipaberitki kuskilt saada ning raamatud trükiti vanade veneaegsete varude peale. (Saluäär 2013) Selline olukord sundis kindlasti rohkem läbi mõtlema, mida ja kui palju üldse välja anda. Mida aasta edasi, seda rohkem hakkab aga suurenema ka kriminaalkirjanduse jm ajaviitekirjanduse osakaal. Ilmselt on suhteliselt suur hulk rootsikeelsete klassikute teoseid juba eestindatud ning ka lugeja eelistab praegusel ajahetkel, kui elu on kiire ja internetiseeritud, pigem kergemat lugemisvara. Samuti ei soovi kirjastused tihti riskida ning anda välja tõsisem teos, mis ei pruugi müüa samavõrd hästi kui ajaviiteromaan. Sellest, ja ka teistest kirjastamisega seotud aspektidest tuleb lähemalt juttu järgmises peatükis.

Oluline on veel lisada, et nagu eelnevatest alapeatükkidest nähtub, on vaid mõne teose puhul saanud välja tuua arvustaja konkreetse arvamuse tõlkija tegevuse kohta. Selle põhjal saab öelda, et rootsikeelsete tõlketeoste arvustused ja tutvustused ei ole keskendunud tõlke tõlkelisusele vaid pigem raamatu sisule, autori tutvustamisele ja muule sellisele. Siiski on rõõm tõdeda, et tõlketeoste tutvustusi on ilmunud suhteliselt palju ning kuigi tõlkijat enamasti ei mainita ning tema tööst ei räägita, on siiski hea, et selliste aramuslugude kaudu tõlketeosed inimestele lähemale tuuakse.

3. KIRJASTUSTE KOMMENTAARID ROOTSIKEELSE TÕLKEKIRJANDUSE OLUKORRA KOHTA

Ajavahemikus 1991-2012 on rootsikeelset ilukirjandust andnud välja 37 erinevat kirjastust. Magistritöö autor saatis kirjastustele 7 küsimust, et uurida, millise hinnangu annavad nad ajavahemikule 1991-2012 ning millisena näevad tulevikku. Samuti huvitas autorit tõlgitavate kirjanike valik ja lugejate vastuvõtt. Vastuse saatis 8 kirjastust.

Loomingu Raamatukogu nimel vastas tõlkija ja toimetaja Anu Saluäär, Varraku nimel peatoimetaja Krista Kaer, Tänapäeva nimel peatoimetaja Tauno Vahter, ühinenud TEA ja Ilo nimel aimekirjanduse peatoimetaja Silvi-Aire Villo, Avita nimel vastas turundusjuht Anneli Veskimäe, Egmonti nimel toimetaja Kadi-Riin Haasma, Koolibri nimel toimetaja Ülle Kiivet ning Eesti Raamatu nimel peatoimetaja Rein Pöder.

Järgnevalt on ära toodud küsimused ning kirjastuste esindajate vastused.

1. Kas teie hinnangul on ajavahemikus 1991-2012 antud välja liiga vähe või piisavalt rootsi keelest tõlgitud ilukirjandust?

Loomingu Raamatukogu sõnul on nende põhimõtteks valgustada oma väikeses formaadis kogu laia ilma väärtkirjandust ja tõlkida nii paljudest keeltest kui võimalik, seega ei saa Skandinaavia osa paisutada ebaproportsionaalselt suureks, kuigi ehk tahaks. TEA/Ilo hinnangul on ajavahemikus 1991-2012 antud rootsi keelest tõlgitud ilukirjandust välja üldiselt vähe, kuid nemad oma kirjastuse kohta piisavalt. Tänapäeva sõnul on ajavahemikus 1991-2012 rootsi keelest tõlgitud ilukirjandust ilmunud piisavalt. Kirjastus ütleb, et rootsi keelest tõlgitakse küllaltki palju ja peale riigi läheduse ei ole otsest põhjust, miks peaks rootsikeelset kirjandust proportsionaalselt rohkem ilmuma. Maailmas on ju väga palju head kirjandust, mida eesti keelde kunagi ei tõlgita. Tänapäev annab ka hinnangu väärtkirjanduse/ajaviitekirjanduse omavahelisele suhtele öeldes, et kahtlemata on enamik Eestis väljaantud rootsikeelsest kirjandusest ajaviitekirjandus (80/20?). Avita nendib, et ajavahemikus 1991-2012 andis Avita rootsi keelest tõlgitud kirjandust ilmselt rohkem välja kui kunagi varem või hiljem. Väljaantud tõlkeraamatute arv on piisav, kuigi

oleks võinud anda välja veelgi rohkem noorteraamatuid, kuna Rootsis on palju häid noortele kirjutavaid autoreid. Egmont ütleb, et muude põhjamaade keelte suhtes on rootsikeelset ilukirjandust tõlgitud arvatavasti päris palju. Nad tahaksid uskuda, et välja on antud teosed, mis on ühel või teisel põhjusel kirjastajale ja eesti lugejale huvi pakkunud. Tõlkimine tõlkimise pärast enam ei tööta, raamatuvaliku määrab turu huvi (ehk on erandiks ainult riigipoolse toetusega Loomingu Raamatukogu). Rootsi kirjanduse osakaal eesti keelde tõlgitavast väliskirjandusest ei peaks millegipärast oluliselt suurenema. Pigem võiks tutvustada rohkem muid kultuure ja keeli; nõukogude ajal on ära tõlgitud ka suur (ning olulisem) osa rootsi kirjandusklassikast. Vaevalt, et on olemas põhjatuid varamuid, millest ammutada ja mis on jäänud teenimatult tähelepanuta. Koolibri hinnangul on rootsi keelest tõlgitud piisavalt palju (võrreldes paljude teiste keeltega inglise keele kõrval). Suur osa selles on kindlasti Loomingu Raamatukogus ilmunul. Väga hästi on välja antud ka rootsi lastekirjandust, samuti uuema aja juba rahvusvaheliselt tuntud krimikirjandust (Henning Mankell, Jan Guillou, Liza Marklund). Eesti Raamat usub, et välja on antud piisavalt rootsi keelest tõlgitud raamatuid ning nemad on oma tegevusega ajavahemikus 1991-2012 rahul. Nende jaoks on oluline ka fakt, et kaalukamate teoste väljaandmist on toetanud Rootsi Kultuurinõukogu.

2. Kui vähe, siis kas selle põhjuseks on teie hinnangul raha- või huvipuudus? Mingi kolmas põhjus?

TEA/Ilo sõnul on ilukirjandust vähe ilmunud peamiselt kahel põhjusel: rootsi kirjanduse vähene tundmine ja tõlkerahade puudumine. Kirjastus Tänapäeva sõnul mõjutavad raha ja huvi ilukirjanduse väljaandmist kindlasti. Nii nagu kogu tõlgitud ilukirjanduse puhul üldse, siis on ka rootsi ilukirjanduse puhul lugejate huvi aastatega vähenenud. Eesti lugejad on viimase 10 aasta jooksul pöördunud tõlgete asemel rohkem kodumaise kirjanduse poole – tõlkeid ilmub nii palju, et selles on raske orienteeruda. Samuti mängib oma rolli raamatute kallinemine. Loomingu Raamatukogu ütleb, et nad erinevad enamikust teistest kirjastustest selle poolest, et neil on nimetatud aastatel (ja ka enne seda) tegeletud rootsi väärtkirjanduse (lastekirjandus välja arvatud) üsna süstemaatilise ja teadliku valiku eestindamisega, mis ei ole olenenud ei rahast ega konjunktuurist.

Skandinaavia kuulsa kriminaalkirjanduse avaldamise on Loomingu Raamatukogu jätnud teistele kirjastustele, kellele on olulised müüginumbrid. Loomingu Raamatukogu on tänu kultuuriajakirjade riiklikule toetusele olnud selles mõttes majanduslikult survest suhteliselt vähe sõltuv. Kirjastus Eesti Raamat ütleb, et raha on alati liiga vähe, kuid huvipuuduse üle kurta ei saa. Samas toovad nad välja veel ühe huvitava probleemi – liiga mahukad raamatud. Neid on keeruline trükki anda, kuna paberikulu, tõlkija töötasu ning müügihind kujunevad kõrgeks, kuid müügiedu ei ole üldse kindel.

4. Milline on olukord hetkel?

Varrak nendib, et tänu põhjamaade kriminaalkirjanduse populaarsuse kasvule, on Eestis tõlgitud rootsikeelse kirjanduse hulk kasvanud. Kui enne tõlgiti peamiselt lastekirjandust ja seda, mida nimetatakse väärtkirjanduseks, siis nüüd on kasvanud just žanrikirjanduse tõlgete hulk. Lisandunud on ka mõned noorteromaanid. TEA/Ilo sõnul ei ole nende kirjastuses hetkel töös ühtegi rootsikeelset raamatut. Tänapäev ütleb, et rahaliselt jõuavad praegu kasumisse vähesed tõlkeilukirjanduse raamatud, rootsi omadest peamiselt kriminaalromaanid ja teabekirjandus. Ei maksa arvata, et ka kriminaalromaanid kõik edukad on, see kehtib vaid väiksema osa suhtes. Klassikat avaldavad peamiselt Loomingu Raamatukogu ja Eesti Raamat, mis on suures osas ilmunud toetuste abil. Avita ütleb, et kahjuks pani saabuv majanduslangus paika kirjastuse prioriteedid ning ilukirjandus on õppekirjandusega võrreldes tahaplaanile jäänud. Üheks põhjuseks, miks rootsikeelne ilukirjandus tahaplaanile jäi, oli ka väga hea tõlkija Vladimir Beekmani lahkumine 2009. aastal. Beekman oli see, kes Avita poolt tõlkimiseks valitud raamatute kohta esmase arvustuse kirjutas ning tema arvamus, kas raamat eestikeelsena välja anda või mitte, oli kirjastuse jaoks väga oluline. Egmonti sõnul müüb hetkel rootsikeelne krimikirjandus ja kirjastused kasutavad agaralt võimalust nende raamatute tõlkimiseks ja müümiseks. See pole siiski midagi enneolematut – rootsi kriminaalkirjandust tõlgiti ja müüdi ka enne 1990ndaid päris arvestataval määral. Lisaks sellele on ka üht-teist muud, ei saa väita, et väärtkirjandus on tagaplaanile jäänud. Koolibri ütleb, et kindlasti segab rootsi kirjanduse ilmumist asjaolu, et kirjastused ei taha riskida uute autorite väljaandmisega. Ka „vananeb“ kirjandus tänapäeval juba aasta jooksul - värskelt ilmunud

teosest enam ei räägita, see kaob huviorbiidilt kahetsusväärse ruttu. Raamatupoodide edetabelid ja kirjastuste müüginumbrid pakuvad mõtlemisainet müügiedu kohta. TEA/Ilo nendib, et tõlketoetuste puhul antaks kindlasti enam teoseid välja. Eesti Raamat ütleb, et nende kirjastuses on viimastel aastatel tekkinud rootsikeelse kirjanduse väljaandmisel kerge tagasilangus. Põhjuseks eelkõige asjaolu, et uuemaid autoreid ei tunta väga hästi ning ei taheta riskida nende väljaandmisega. Samuti on viimasel ajal kindlasti kasvanud ka ajaviitekirjanduse väljaandmine. Ühest küljest on see ajastu märgiks ning inimesed soovivadki järjest rohkem kergemat kirjandust lugeda, teisest küljest toob see ka kirjastusele raha sisse.

4. Millisena näete tulevikku?

TEA/Ilo ei välista, et tulevikus jätkab kirjastus laste- ja noortekirjanduse tõlkimist rootsi keelest. Tänapäeva hinnangul kasvab lähitulevikus kriminaalromaanide tõlkimine, kuid pärast esimest lainet hakkab see langema. Sama nähtus on kirjastamises väga tavaline: pärast Stieg Larssoni edu üritavad rootsi kirjastused kogu maailmale kõiki krimiromaane müüa „järgmise Larssonina“, kuid seda tegelikult ei juhtu. Mõne aja järel hakkab huvi pisut langema ja leitakse uus teema. Rootsi romaanide suhtes on huvi võrdlemisi kesine, isegi *bestsellerid* nagu „Saja-aastane, kes hüppas aknast välja ja kadus“ ei müü Eestis pea üldse. Järelikult neid aeg-ajalt ikka avaldatakse, aga suuremat kasvu pole küll näha. Avaldamine jääb ka edaspidi sõltuma kirjandusagentide promost, juhutõlgetest, kinnimakstud tõlgetest ja entusiastide tööst. Avita ütleb, et lähitulevikus ei ole neil plaanis rootsikeelset laste- ega ilukirjandust välja anda. Egmont ennustab, et tulevikus ajaviitekirjanduse tõlkimine kindlasti jätkub, aga see kolib e-raamatusse. Klassikalist kirjandust tõlgitakse ja loetakse kindlasti vähem. (Sama tendents on ka Rootsi enda raamatuturul – keskmise rootsi lugeja öökapilt ei leia enam klassikalisi autoreid.) Koolibri arvates on rootsikeelne väärtkirjandus (Bergman, Strindberg, Moberg, Tranströmer, Jersild, Enquist, Lagerlöf) ilmunud hulk aega tagasi ja nüüd on suund rohkem ajaviitekirjandusele. Ja kui lastekirjandusega tutvumist alustati *Grand Old Lady* Astrid Lindgrenist, siis on rootsi lastekirjanduse vastuvõtmiseks väga hea põhi olemas.

Eesti Raamat ütleb tuleviku kohta, et kavatsetakse samas vaimus edasi tegutseda ning majandusraskustega rinda pista. Kui midagi head silmapiirile jääb, siis üritatakse see ka trükki anda, aga kergekäeliselt ühtegi raamatut töösse ei võta. Eelkõige on kavas hoida silm peal Põhjamaade Nõukogu kirjanduspreemia laureaatidel. Peagi on välja tulemas kahe tunnustatud naiskirjaniku romaanid: Ulla-Lena Lundbergi „Jää“ (*Is*) ning Lena Einhorni „Siri“ (*Siri*).

5. Mille järgi olete valinud tõlgitavaid autoreid?

Loomingu Raamatukogu ütleb, et valitud on nii vanemaid kui ka uuema aja silmapaistvaid autoreid, kes kuuluvad kindlalt rootsi kirjanduse ajalukku. Tõlkeid saadavad enamasti valgustavad järelsõnad autorite kohta, mõnikord ka pikemad käsitlused. TEA/Ilo sõnul on tõlgitavate autorite valikul oluline, et teose teema sobiks eestikeelsele lugejale – lapsele, noorele, õpetajale, isale-emale. Kirjastus hindab kasvatustlikku mõju kui väärtust. Tänapäev ütleb, et nad jälgivad rootsi raamatumüügiedetabeleid ja vaatavad, mida tõlgitakse rootsi kirjandusest võõrkeeltesse. Messidel tutvustavad materjale ja värskeid teoseid kirjastajad ja agentuurid. Aeg-ajalt soovivad kohalikud tõlkijad. Avita ütleb, et kuna nende puhul oli tegemist noortele mõeldud sarjaga, mis osutas teravatele probleemidele noorte elus (sarja nimekski Teravik), siis kõigepealt otsisid nad huvitavaid teemasid ning valisid autori, kui Vladimir Beekmani arvustus oli hea. Egmont valib enamasti tõlgitavad autorid ise aga kuulab ka tõlkijate soovitusi. Tõlkija võtab kirjastuse pakkumise vastu või lükkab tagasi. Tagasilükkamine on siiski pigem erand, sest kui palju rootsi keelest ikka tõlgitakse. Lisaks on iga tõlge tõlkijale arendav, sõltumata teemast. Eesti Raamat ütleb, et tõlgitavaid autoreid valivad nad näiteks Põhjamaade Nõukogu kirjandusauhinna laureaatide hulgast ning võtavad osa ka Göteborgi raamatumessist.

6. Milline on olnud lugejate vastuvõtt rootsi ilukirjandusele?

TEA/Ilo ütleb, et Lena Lilleste ja Anna Wahlgreni puhul on lugejate vastuvõtt olnud väga hea. Tänapäev nendib, et enamikul on stabiilne väike lugejaskond, ei saa öelda, et rootsi

ilukirjandus (v.a osa kriminaalkirjandusest) oleks eriti populaarne. Teatud traditsioone on endiselt ka lastekirjanduse osas. Avita sõnul läksid Teraviku-sarja raamatud noortele hästi peale. Need teemad on seni koolides käsitletavat ja raamatud nõutud. Egmont ütleb, et Eesti Raamatu Põhjamaade romaanil oli omal ajal päris kindel ja suur lugejaskond. Rootsi on meile geograafiliselt ja kultuuriliselt lähedane, suudame nende mõtteviisiga samastuda. Tahaks loota, et vastuvõtt on olnud hea, aga kuidas seda mõõta, müüginumbrite näol ehk. Lastekirjanik Martin Widmarki Lasse ja Maia sarjaga on kindlasti mõtet jätkata – tundub, et lapsed on nad üles leidnud. Loomingu Raamatukogu nendib, et vastuvõttu ei ole toimetus eraldi uurinud, aga Loomingu Raamatukogu numbrid on enamasti alati läbi müüdud. Kõige suurem menu on olnud ehk Ingmar Bergmani filmijutustustel ja Göran Häggi „Praktilisel kõnekunstil“ aga ka Stig Claessoni „Sina maga, mina pesen nõud“ osutus 2009. aastal ootamatult populaarseks. Tõlketutvustusi ja -arvustusi meie ajakirjandus aga ei ole kuigi palju avaldanud, Skandinaavia kirjanduseni jõuatakse harva, juhul kui ei ole tegemist moeautoritega nagu Stieg Larsson jt. Koolibri ütleb, et kirjastus on välja andnud lastekirjandust – Sven Nordqvisti Pettsoni-sarja. Tulemas on ka Ulf Starki raamatud. Nordqvisti puhul paelub kunstnikutöö ja lugude filosoofiline üldistusjõud – Pettsoni-lood on võrreldavad muumipere lugude, karupoeg Puhhi või Alice'iga imedemaal. Pettsoni-seeria juures oli algus raske, kuid nüüdseks on sellel autoril oma austajaskond, kes uut raamatut ostes küsib kohe järgmise järele. Eesti Raamatu hinnangul on lugejate vastuvõtt üldiselt hea – Rootsi ja Põhjamaad üldse on meile lähedased nii temperamendi, ajalooliste sidemete kui ka usu ja kiriku poolest. Samas on rootsikeelne ilukirjandus viimasel ajal jäänud pigem teisele kohale norrakeelse kirjanduse järel. Põhjus on ilmselt ka selles, et pärast Arnold Raveli lahkumist (kes oli kirjastuses Põhjamaade suunale alusepanija) on nad ise natuke rootsikeelse kirjanduse trükkiandmise suhtes tagasi andnud. Samuti ütlevad nad, et kirjastaja peaks alati natuke raamatu väljaandmisega hilinev – esmalt peaks jälgima raamatu vastuvõttu tema koduriigis.

7. Mida soovite veel lisada? Teie mõtted antud teemal

TEA/Ilo sõnul eelistavad nad väljaandmisel väärtkirjandust ajaviitekirjandusele ning neil on hea meel, et teemat uuritakse, kuna nende arvates võiks rootsi, taani ja norra kirjandusel olla oluline koht tõlketeoste valikul. Tänapäev ütleb, et rootsi kirjanduse positsioon on Eestis sarnane muude põhjamaade kirjandusega, teemad on käinud lainetena. Rootsi lastekirjanduse laine on seotud nõukogude aja suurte tiraažidega, mistõttu kõik neid raamatuid teavad. 1990ndate keskel oli rootsi tarbekirjanduse laine: kokaraamatud ja aiandusraamatud. Selle kõrghetk on möödas, sest turg küllastus ja raamatud on muutunud väga ühelaadseks. Praegu on siis käes krimikirjanduse laine, mis ilmselt läheb aasta-poolteisega mööda. kuid mõned autorid jäävad, sest neil on rohkem lugejaid. Kvaliteetsema ilukirjanduse suhtes väga suuri lootusi ei ole – väga edukaid näiteid Eestis pole tuua. Asjaolu, et raamat on Rootsis olnud *bestseller*, meil paraku suurt midagi ei tähenda. Egmonti sõnul on kindlasti suur hulk lugejaid, kes leiavad oma väärtuse ka ajaviitest. Rootsi krimikirjandus puudutab enamasti ka ühiskonnas aktuaalseid teemasid (nt Mankell, Larsson) pakkudes sellega kahtlemata lisaväärtust ja mõtteainet. Koolibri ütleb lõpetuseks, et tänu selliste tõlkijatele nagu Arnold Ravel, Anu Saluäär, Ülev Aaloe ja Tõnis Arnover on olukord rootsikeelse kirjanduse eestindamisel vägagi hea. Rootsikeelsest klassikast on meil küllalt hea ülevaade. Ka uusi tõlkijaid kasvab piisavalt peale, puudu jääb ehk ainult kirjastuste soovist ka väärtkirjandust välja anda või siis inimestest, kes oleksid uute suundade ja uudisteostega kursis ning kirjastustele nõu annaksid.

Kokkuvõtteks võib öelda, et üldiselt peetakse ajavahemikus 1991-2012 ilmunud rootsikeelse ilukirjanduse hulka piisavaks ning ei nähta põhjust, miks peaks rootsikeelset kirjandust ilmuma ebaoproportsionaalses suurusjärgus võrreldes mõne teise riigi kirjandusega. Eestis on ilmunud küllaltki palju head rootsikeelset kirjandust ja pigem võiks nüüd keskenduda ka teiste maade ja kultuuride tutvustamisele. Samas peetakse rootsikeelse kirjanduse ilmumise jätkumist siiski oluliseks, kuna oleme Rootsiiga nii mitmeski mõttes lähedased.

Probleemidest tuuakse välja lugejate huvi vähenemine, tõlkerahade puudumine. Rahaliselt jõuavad kasumisse vähesed tõlkeraamatud, raamatu hind võib lugejale kalliks jääda. Kirjastused ei taha riskida uute ja tundmatute autorite väljaandmisega, samuti väärtkirjanduse väljaandmisega. Kirjandus „vananeb“ kiiresti – raamatud kaovad ruttu huviorbiidilt. Asjaolu, et raamat on Rootsis osutunud väga populaarseks, ei pruugi Eestis midagi tähendada. Puudu on inimesi, kes oleksid uute suundade ja uudisteostega kursis. Rootsi keelset ilukirjandust tutvustavaid ja arvustavaid artikleid ilmub meie ajakirjanduses harva.

Väljaantavate teoste valikul on oluline, et teema sobiks eesti lugejale. Samuti jälgitakse rootsi raamatumüügiedetabeleid, käiakse raamatumessidel ja võetakse arvesse asjatundjate soovitusi. Loomingu Raamatukogu jaoks on oluline asjaolu, et autor oleks silmapaistev ja teos kuuluks väärtkirjanduse hulka.

Rootsi keelse kirjanduse eestindamisest rääkides kerkivad esile lastekirjandus, kriminaalkirjandus ja Loomingu Raamatukogu poolt väljaantud väärtkirjandus. Need on raamatud, mida on võimalik müüa ja mis ei jää poeriiulitele tolmu koguma. Rootsi keelsed kriminaalromaanid on populaarsed ja müüvad hästi. Krimikirjanduse populaarsus on sillutanud teed ja tekitanud huvi ka muu rootsi keelse kirjanduse vastu. Samas arvatakse, et praegu on käes selle žanri kõrghetk ning peagi võib alata langus.

Tulevikuks ennustatakse rohkem e-raamatute ilmumist. Hakatakse rohkem välja andma ajaviitekirjandust, kuna väärtkirjandust on ilmunud juba piisavalt ning üldine tendents liigub selles suunas, et lugeja eelistab pigem kergemat lugemisvara. Kriminaalkirjanduse populaarsus võib hakata langema, kuid selle asemel leitakse mõni uus lugejat köitev teema.

4. OLULISEMAD TÕLKIJAD

Ott Ojamaa on öelnud väga tabavalt, et tõlkija on nagu puuk või kratt, kes veab oma rahvale laiaast maailmas igasugust vaimuvara kokku. (Ojamaa 1972: 1917) Järgnevalt olgugi siis ära toodud need kratid, kes on olnud ajavahemikus 1991-2012 viljakad ja silmapaistvad rootsikeelse ilukirjanduse kojutarijad.

Selle perioodi üks produktiivsemaid ilukirjanduse tõlkijaid on **Ülev Aaloe** (s 1944), kes on töötanud Tallinna Linnateatri kirjandusala juhataja ja Ugala dramaturgina ning olnud Eesti Näitemänguagentuuri nõukogu esimees. (Vikipeedia 13) Ülev Aaloe on tõlkinud peamiselt rootsi, aga ka taani, soome, vene, inglise ja norra keelest. Eesti riigilt on ta teenete eest kultuurivahendaja ja tõlkijana saanud 2009. aastal Valgetähe IV klassi teenetemärgi. (Kaldma 2009) Teenete eest rootsi ilukirjanduse vahendamisel sai ta aga koos Anu Saluääre ja Arnold Raveliga aastal 2006 Rootsi riigilt esimese klassi Kuningliku Põhjatähe ordeni. (Allika 2006)

Ülev Aaloe nimetab oma elutööks põhjamaade kultuuride vahendamist – näidendite, ilukirjanduse, filmide ja artiklite tõlkimist ning ka kirjandusloengute pidamist, kirjandusõhtute korraldamist, järelsõnade kirjutamist, toimetamist. Samuti ütleb ta, et on rahul oma otsusega kõige rohkem aega pühendada August Strindbergile ja Ingmar Bergmanile. Näidendeid on ta tõlkinud juba sadakond, raamatuid 40 ringis. (Kaldma 2009)

Anu Saluäär (s 1948) on kasutanud ka pseudonüümi Anna Ydberg. Aastal 1976 asus ta toimetajana tööle ajakirja Loomingu Raamatukogu, aastatel 2008 kuni 2013 on ta selle peatoimetaja. Anu Saluäär on tõlkinud ligi 50 raamatut – peamiselt rootsi ilukirjandust, kuid ka norra-, taani-, soome-, saksa- ja venekeelseid teoseid. Lisaks on ta toimetanud hulgaliselt rootsi keelest tõlgitud raamatuid ning koostanud rootsi-eesti sõnaraamatuid. (Vikipeedia 14)

Anu Saluäärt on lisaks Kuningliku Põhjatähe ordenile tunnustatud veel Eesti Kirjanike Liidu tõlkepreemiaga (1991), Eesti Kultuurifondi preemiaga (1997), Valgetähe teenetemärgiga (2001), Eesti Kultuurkapitali tõlkeauhinnaga (2006) ja Rootsi Vilhelm Mobergi Seltsi auhinnaga (2006) (Vikipeedia 14). Anu Saluäär on välja andnud raamatu „Põhjamaadest ja Eestist“, mis sisaldab tema sõnul “olulisi nimesid ja märksõnu Eesti ja Skandinaavia kirjanduslikust läbikäimisest paari viimase aastakümne jooksul”. (Saluäär 2008)

Arnold Ravel (1925-2009) oli tõlkija ja toimetaja, kes tõlkis rootsi ja vene keelest kokku ligi 40 raamatut. Aastatel 1954-2000 töötas ta Eesti Riiklikus Kirjastuses, hilisemas Eesti Raamatus ning tegi lisaks tõlkimisele ka toimetajatööd. (Vikipeedia 15) Tema tõlkes ilmus mitmeid olulisi rootsi autoreid nagu Ivar Lo-Johansson, August Strindberg, Hjalmar Söderberg, Vilhelm Moberg. Kolleegide poolt kirjeldatakse teda erakordselt täpse ja põhjaliku mehena, nõudliku toimetaja ja perfektse tõlkijana. 1980. aastal sai Arnold Ravel Rootsi Akadeemia tõlkeauhinna. (Eesti Kirjanike Liit jt 2009)

Anu Saluäär nendib, et „Arnold Ravel ei ole olnud mitte niivõrd üksikute teoste, kuivõrd kogu Skandinaavia kirjanduse vahendaja: valija, suunaja, toimetaja, õpetaja – ja kõige selle kõrvalt ka tõlkija.“ (Saluäär 2008: 327).

Kui arvestada juurde ka lastekirjandus, on ajavahemikus 1991-2012 kõige rohkem tõlkeid ilmunud **Vladimir Beekmanilt** (1929-2009), kes on tõenäoliselt eesti lugejale peamiselt tuntud, kui Astrid Lindgreni lasteraamatute eestindaja. Lindgren on kahtlemata olnud populaarseim rootsi keelest tõlgitud autor. Ka aastatel 1991-2012 on e-kataloogi Ester andmetel ilmunud rohkelt tema teoste uusi- ja kordustrükke. Kirjaniku ja tõlkija Oskar Tanneri sõnul polegi nii kerge öelda, mis Astrid Lindgreni fenomen õieti on. Kindlasti on selleks ammendamatu fantaasia aga ka meeolukas huumor, seikluslikkus, muinasjutulikkus ning perekonna väärtustamine. (Tanner 1997) Vladimir Beekman ise on Lindgreni eestindamise kohta öelnud järgmiselt: „Peale selle ta nähtavasti sobis mulle. Kõik see keelega mängimine, tema nimede väljamõtlemine, see oli väga põnev. Nagu

ristsõna lahendamine ja samas oli hiiglatore, kui see veel välja tuli. Ja kui siis veel pärast raamatu ilmumist tähele pandi, kui vaimukalt, siis see loomulikult vaid kannustas.“ (Õhtuleht 2008) Tõlkija ja toimetaja Helle-Iris Michelson on lastekirjandust toimetades tegelenud Beekmani tõlkeloominguga mitukümmend aastat. Tema sõnul on Beekmani toredad ja leidlikud tõlked andnud hoogu ka eesti lastekirjanduses levima hakanud mängulisusele, äratades uuesti ellu kodu ja pereelu teema ja pakkudes sellega lapsele kaitset ja turvatunnet. Seda, mida Vladimir Beekman eesti lugeja jaoks tähendab, võib näha raamatukogude laenutushüvitiste edetabelist, mille tipus Beekman aastast aastasse trooninud on. (Kressa, Juske, Peegel 2009)

Lisaks tõlgetele on Vladimir Beekman andnud välja ka luulekogusid, romaane, reisikirju ja lasteraamatuid. Teda on tunnustatud Valgetähe IV klassi teenetemärgiga. (Vikipeedia 16) Kokku on ta rootsi, saksa, hollandi, taani, vene, tšehhi, läti ja ukraina jm keeltest tõlkinud üle 80 raamatu. (Veideman 2009). Anne Lange on öelnud, et tõlge on kultuuris niisama oluline tekst kui originaal ning selles valguses on Vladimir Beekman tõenäoliselt tõlkijana eesti kultuuri rohkemgi mõjutanud kui prosaistina. (Lange 2008: 7)

Tõlkijat **Tõnis Arnoveri** on nimetatud ka „Raveli poisiks“, kuna ta õppis palju Arnold Ravelilt. Kirjastuse Eesti Raamat peatoimetaja Rein Põder iseloomustab Arnoveri väga nõudliku ja lausa pedantse, kuid samas ka õiglase ja sümpaatse tõlkijana, kes eelistab tõlkimiseks valida keerukamad ja pühendumistnõudvad teosed. (Põder 2013)

Allar Sooneste on rootsi keelest tõlkinud peamiselt lasteraamatuid. Kutselise tõlkijana töötab ta aastast 2004 ning tõlgib rootsi-, soome- ja venekeelseid tekste. Tema tõlkes on ilmunud kümneid käsiraamatuid ja hulgaliselt ilukirjandust, muuhulgas ka mõned Astrid Lindgreni teosed. Aastal 2005 on teda on tunnustatud Rahvusvahelise Noorsookirjanduse Nõukogu Eesti osakonna Paabeli Torni audiplomiga aasta parima tõlgitud lasteraamatu eest (Moni Nilsson-Brännströmi „Tsatsiki ja armastus“). Aastal 2007 omistati talle Eesti Rahvuskultuuri Fondi tõlkestipendium. (Vikipeedia 17)

Tõlkija ja toimetaja **Kadi-Riin Haasma** on lõpetanud Tartu ülikooli rootsi filoloogina ja tõlkimise juurde jõudmine oli tema jaoks vähem või rohkem loogiline. Nooremas eas tundus talle, et selleks on tarvis laiemat silmaringi ja elukogemust, samuti tõlkekogemust. Ta on tõlkinud väga palju ka tarbetekste. Ilukirjandust on ta tõlkinud seni ainult rootsi keelest, muid tekste ja aimeraamatuid/lasteraamatuid ka inglise, saksa, norra, soome ja taani keelest. Rootsi ilukirjandusest tõstaks ta esile esimese suurema tõlke “Lase sisse see õige” (John Ajvide Lindqvist) kuna raamatu teema läks talle südamesse. Samuti lastekirjandusest Martin Widmarki kirjutatud Lasse ja Maia detektiivbüroo raamatud, mis on mõeldud väga tänuväärsele vanusegrupile (6-9 a). (Haasma 2013)

Kindlasti on märkimistväärne ka **Mari Jesmin**, keda kirjastuse Eesti Raamat peatoimetaja Rein Pöder hindab produktiivse ja heal tasemel tõlkijana. (Pöder 2013) Viljakad tõlkijad on olnud ka **Kadri Papp, Marike Tammet, Ülle Kiivet, Maiu Elken** ja **Irja Kiisküla**. Seega võib tõdeda, et Eesti leidub mitmeid inimesi, kes on suuremal või vähemal määral pühendunud rootsikeelse ilukirjanduse eestindamisele. Nad on toonud meieni rohkelt väärtuslikku lugemisvara ning kindlasti jätkavad paljud neist seda tööd ka tulevikus. On rõõmustav, et mitmete tõlkijate tööd on ka tähele pandud ja vääriliselt tunnustatud.

JÄRELDUSED

Autoril on hea meel tõdeda, et magistritöös esitatud hüpotees nagu oleks rootsikeelset ilukirjandust tõlgitud küll suhteliselt palju, aga suures osas vaid ajaviitekirjandust, leidis ümberlükkamist. Ajavahemikus 1991-2012 on eesti keelde toodud küllaltki palju rootsikeelset väärtkirjandust ning nimekaid autoreid. Tegutsevad ja on tegutsenud mitmed head ja viljakad tõlkijad, kes on oma südameasjaks võtnud rootsikeelse kirjanduse tutvustamise Eestis.

Ning tegelikult ei saa ka rootsi keelest tõlgitud ajaviitekirjandust alahinnata. Peamiselt on tegemist kriminaalromaanidega, mis on lugejate seas hinnatud nii Eestis kui mujal. Tihti on tegemist teostega, mis annavad hea pildi ühiskonnast ja selle kihtidest ning ka inimese sisemaailmast.

Ühise joonena saab varem Tallinna Ülikoolis sarnasel teemal kirjutatud magistritöödega (saksakeelse, hollandikeelse ja hispaaniakeelse kirjanduse eestindamisest) tuua välja asjaolu, et meedias avaldatud raamatututvustused ja -arvustused puudutavad pigem autorit ja teemat, jutustatakse ümber sisu. Tõlke kvaliteedist ja tõlkijast räägitakse aga harva. Sügavat tõlkekriitilist analüüsi ei ole, piirduakse paari lausega. Olulisem on teksti loetavus eesti keeles. Ühtseks jooneks saab magistritööde põhjal pidada ka asjaolu, et kuigi pärast taasiseseisvumist sai valdavaks inglise keelest tõlgitud raamatute väljaandmine, suurenes ka nendest keeltest tõlgitud raamatute trükki andmine tunduvalt. Sarnaseks saab rootsi- ja saksakeelse kirjanduse eestindamisel pidada ka seda, et esimestel taasiseseisvumisaastatel oli suurem väärtkirjanduse osakaal, aasta-aastalt hakkas suurenema ka ajaviitekirjanduse väljaandmine.

Töö olulisemaks tulemuseks saab pidada ajavahemikus 1991-2012 väljaantud rootsikeelse ilukirjanduse maastiku kaardistamist. Käesolev magistritöö annab üldise ülevaate valdkondadest nagu tõkeloo olukord Eestis, kirjastamine, olulisemad teosed ja autorid, tõlkijad. Teema edasiarendamiseks võiks süveneda nii kirjastamise maailma, kui

ka rääkida põhjalikumalt tõlkijatest ja nende töödest. Samuti võiks magistritöö saada edasiarendamisel üheks peatükiks eesti tõkeloost – rootsikeelse ilukirjanduse eestindamine läbi aegade – kui panna kirja ja uurida ka varasematel aastatel rootsi keelest tehtud tõlkeid.

KOKKUVÕTE

Käesoleva magistritöö eesmärgiks oli anda ülevaade rootsikeelse ilukirjanduse eestindamisest ajavahemikus 1991-2012. Magistritöö autor püstitas tööd alustades ka hüpoteesi: üldiselt on rootsikeelset ilukirjandust ilmunud suhteliselt palju, kuid valdavaks on olnud ajaviitekirjandus ning väärtkirjandus on jäänud tagaplaanile. Hüpoteesi kontrollimiseks võeti e-kataloogist Ester välja kitsapiiriline korpus – rootsikeelse ilukirjanduse väljaandmine aastatel 1991-2012. Selgus, et tegelikult ei ole väärtkirjandus vaeslapse ossa jäänud - üldiselt on mõlemad žanrid aastate lõikes suhteliselt tasakaalus. Varasemaid aastaid iseloomustab isegi pigem väärtkirjanduse ülekaal, mida võib ehk seletada esimeste taasiseseisvusaastate raskete oludega ning põhjalikumalt läbimõeldud otsustega, mida ja kui palju üldse tasub välja anda. Kuid mida aasta edasi, seda rohkem hakkab suurenema ka kriminaalkirjanduse jm ajaviitekirjanduse osakaal.

Magistritöö annab ka ülevaate tõlkekirjanduse ja tõlkeloo olulisusest ning sellest, kuidas tõlkelugu üldse kirja võiks panna. Tõlkekirjandus on murrangulistel aegadel (nagu Eesti taasiseseisvumisaastad) mänginud olulist rolli kodukirjanduse rikastamisel ning arengutühikute täitmisel. Tõlkeloo koostamisel on magistritöö autor lähtunud peamiselt Anthony Pymi praktilisest käsitlest, mis rõhutab tõlkija ning sotsiaalse konteksti olulisust. Kahjuks on Eestis tõlkeloo uurimine praegu veel lapsekingades, kuid just viimastel aastatel on tekkinud arusaam tõlkeloo absoluutsest vajadusest ning ka esimesed esimesed institutsionaalsed raamid valdkonna arendamiseks. Tõlkelugude koostamine on ka mujal maailmas tõusuteel ning läbi Eesti tõlkeloo saaksime lõimuda teiste kultuurirahvastega. Tõlkeloo olemasolu või puudumine kultuuris on üldise kultuurimälu seisukohalt informatiivne.

Magistritöö autor palus ka kirjastuste esindajatel hinnata rootsikeelse ilukirjanduse olukorda Eestis. Vastustest selgus, et üldiselt peetakse ajavahemikus 1991-2012 rootsi keelest tõlgitud ilukirjanduse hulka piisavaks. Probleemidest tuuakse välja lugejate huvi vähenemine, rahapuudus. Ka ei soovita riskida tundmatute autorite väljaandmisega ning

kirjandus „vananeb“ kiiresti. Puudu on inimesi, kes oleksid uute suundade kursis ning rootsikeelset ilukirjandust tutvustavaid artikleid ilmub harva. Esile tõstetakse lastekirjandust, kriminaalkirjandust ja Loomingu Raamatukogu poolt väljaantud väärtkirjandust. Need on raamatud, mida on võimalik müüa. Kriminaalkirjanduse populaarsus on sillutanud teed ja tekitanud huvi ka muu rootsikeelse kirjanduse vastu. Tulevikuks ennustatakse rohkem e-raamatute ilmumist ning ajaviitekirjanduse osakaalu suurenemist, kuna väärtkirjandust on ilmunud juba piisavalt ning inimesed eelistavad üha rohkem kergemat lugemisvara.

Eesti leidub mitmeid inimesi, kes on suuremal või vähemal määral pühendunud rootsikeelse ilukirjanduse eestindamisele. Magistritöös on lähemalt tutvustatud Ülev Aaloed, Anu Saluäärt, Arnold Ravelit, Vladimir Beekmani jt viljakaid tõlkijaid, kes on toonud meieni palju väärtuslikku lugemisvara. On rõõmustav, et mitmete tõlkijate tööd on tähele pandud ning vääriliselt tunnustatud.

Magistritöö autor loodab, et käesolev töö tekitab või suurendab inimestes huvi rootsikeelse ilukirjanduse ja kultuuri vastu ning annab tõuke seda ala iseseisvalt edasi avastada. On oluline, et rootsikeelse ilukirjanduse väljaandmine jääks püsima ingliskeelse kultuuri ja kirjanduse kõrval, mis nii televiisoriekraanil kui ka raamatupoodides kaalukalt troonib. On ju meil Rootsiga tihedad ajaloolised sidemed, meil on sarnane kultuur ja mõttelaad. Samuti soovib autor veelkord rõhutada kirjapandud tõlkimise ajaloo olulisust ning loodab, et peagi jõuame ka meie nii kaugele, et välja antakse põhjalik Eesti tõlkelugu.

SUMMARY

The translation of Swedish literature into Estonian from 1991 to 2012

Sweden is close to Estonia – geographically, historically and spiritually. Unfortunately, the Swedish (and Finland-Swedish) literature is quite unknown among young Estonians. This thesis is an attempt to change this situation and generate interest in topic by giving an overview of literary translations from Swedish into Estonian between 1991 and 2012. Also, this thesis can be a small contribution into written translation history in Estonia.

The master's thesis consists of four chapters. The first chapter accentuates the importance of translation history and explains how to write one. It also describes the circumstances of translation history in Estonia. The second chapter introduces the circumstances in publishing business and presents published Swedish literature by years. The third chapter brings out the answers from publishers who gave their opinion about given time period and their visions about the future. The fourth chapter is devoted to translators who have dedicated themselves to the important work of bringing Swedish literature into Estonian.

The author has also put forward a hypothesis which claims that although there have been published quite a lot Swedish literature in Estonia between 1991 and 2012, it mostly have been crime fiction etc., not worthy and important works from Swedish literature history. But the results of the study showed that the balance between easier reads and worthy literature has actually been quite equal.

As a conclusion it can be said that in general the situation of publishing Swedish literature in Estonia has been quite good, but it is important to keep up the work of introducing the Swedish culture and literature so that the publishing of Swedish literature wouldn't decrease and be defeated by English literature and culture. Also, it is important for Estonian cultural memory that Estonian translation history would appear in print someday soon.

KASUTATUD KIRJANDUS

Allika, Andrus. Rootsi annab kolmele Eesti tõlkijale Põhjatähe ordeni. <http://uudised.err.ee/index.php?0561597> 2006, 20.06. (Vaadatud 21.12.2012.)

Annuk, Eve. Kuidas sõnastada muusikat? Eesti Ekspress. 1997, 20.06.

Berg, Maimu. Seta teenis 26 000 eurot. Sirp. 2003, 12.12.

Claesson, Stieg. Sina maga, mina pesen nõud. Järelsõna – Anu Saluäär. Loomingu Raamatukogu. 2009.

Draamateater. Vaikne muusika. Lars Norén. <http://www.draamateater.ee/vaikne-muusika> (Vaadatud 04.01.2013.)

Eesti Kirjanike Liit, Eesti Raamat, Loomingu Raamatukogu. Arnold Ravel 6. VIII 1925 – 28. VII 2009. Sirp. 2009, 06.08.

Eesti Raamat. Ihuarsti visiit. <http://www.eestikirjastused.com/eestiraamat/?p=productsMore&iProduct=398> (Vaadatud 13.02.2013.)

Eesti Raamat. Insener Andree õhuretk. <http://www.eestikirjastused.com/eestiraamat/?p=productsMore&iProduct=402> (Vaadatud 12.02.2013.)

Eesti Raamat. Kus kõndisime kunagi. <http://www.eestikirjastused.com/eestiraamat/?p=productsMore&iProduct=764> (Vaadatud 12.02.2013.)

Erilaid, Tõnis. Lugu sellest, kuidas naised võidavad ja mehed surevad armastusest. Õhtuleht. 2011, 11.03.

Erilaid, Tõnis. Elu on tõeline trauma. Õhtuleht. 2011, 22.10.

Even-Zohar, Itamar. The Position of Translated Literature within the Literary Polysystem. Poetics Today. 1990.

Hellermäe, Kärt. Selma Lagerlöf kui ülima õigluse eestkostja. Postimees. 1998, 06.04.

Helme, Martin. Kommentaarid raamatu hinna kujunemise kohta. Liisa Koppelmaa, E-kiri. 2013, 09.04.

Helme, Peeter. Kaunis meeleheide. Sirp. 2009, 15.10.

Haasma, Kadi-Riin. Kommentaarid Egmonti kirjastustegevuse ja tõlkija töö kohta. Liisa Koppelmaa, E-kiri. 2013, 09.02.

Jõesaar, Tuuli. Kelle ees tunda aukartust? Eesti Päevaleht. 2011, 17.09.

Jõesaar, Tuuli. Kepleri „Hüpnootisöör“ – kui otsid krimisõbrale sobivat jõuluringitust. Eesti Päevaleht. 2011, 23.12.

Kaer, Krista. Eesti, ingliskeelne maa? Eesti Ekspress. 2012, 08.12.

Kriivan, Piret, Kompus, Meelis. Krista Kaer: Mõned noored eesti autorid kirjutavad juba inglise keeles. <http://uudised.err.ee/index.php?06268542> 2012, 18.12. (Vaadatud 03.01.2013.)

Kaldma, Helgi. Ugala dramaturg saab Valgetähe ordeni. Postimees. 2009, 22.02.

Kivisildnik, Sven. (:)saatan valitseb, õnneks. Eesti Päevaleht. 2008, 23.05.

Kressa, Kaarel. Enquist ja täiesti normaalne abielu. Eesti Päevaleht. 2009, 07.08.

Kressa, Kaarel, Juske, Ants, Peegel, Mari. Vladimir Beekmani elutööd on raske üle hinnata. Eesti Päevaleht. 2009, 05.10.

Krull, Hasso. Mõtete tõlkimine. Keel ja Kirjandus. 1998.

Krusten, Reet. Petlikult lihtsad lood. Eesti Päevaleht. 1996, 06.02.

Krusten, Reet, Kumberg, Krista, Mürsepp, Mare, Niitea, Mari, Ojala, Hille, Palm, Jaanika, Reidolv Malle, Tarrend, Ave. Lastekirjanduse sõnastik. Tallinn: Eesti Lastekirjanduse Teabekeskus. 2006.

Kübar, Eva. Linnateater alustas hinge närivate probleemidega. Postimees. 2009, 30.01.

Künstler, Peeter. Karmimat sorti lastekirjandus. Sirp. 2001, 09.03.

Künstler, Peeter. Tove Janssoni kaval pihtimus. Sirp. 2002, 16.08.

Laks, Tiiu. Sügis on veel kaugel, aga sonaat juba puudutab hinge. Eesti Päevaleht. 2008, 09.02.

Lange, Anne. Tõlkimise aabits. Tallinn: Valgus. 2008.

Larm, Pille-Riin. Käbi Laretei kirjanduslikest nokturnidest. Sirp. 2012, 10.08.

Lohk, Anu. John Ajvide Lindqvist „Lase sisse see õige“. Õhtuleht. 2011, 26.02.

Luks, Leo. Mitte ainult rüütlilugu. Eesti päevaleht. 2003, 28.03.

Martinson, Jaan. Me kõik armastame Wallanderit! Õhtuleht. 2010, 03.05.

Martinson, Jaan. Rootsi on krimikirjanduse kuningas ja Larsson tema prohvet. Õhtuleht. 2009, 06.11.

Möldre, Aile. Kirjastustegevus ja raamatulevi Eestis aastail 1940-2000. Tallinn: TLÜ kirjastus. 2005.

Nädala autor. Torgny Lindgren. 2009, 18.12.
<http://n2dalaautor.wordpress.com/2009/12/18/torgny-lindgren/> (Vaadatud 03.02.2013.)

Ojamaa, Ott. Arutlus ideaalsest tõlkijast. Looming. 1972.

Peegel, Mari. Stieg Larsson – kirjanik, kes lahkus liiga vara. Eesti Päevaleht. 2010, 16.10.

Poll, Ene. Tuntumaid soomerootsi kirjanikke Bo Carpelan on surnud. Eesti Päevaleht. 2011, 18.02.

Põder, Rein. Intervjuu kirjastuses Eesti Raamat väljaantud rootsikeelse ilukirjanduse teemal. Liisa Koppelmaa, autori üleskirjutus. Tallinn. 2013, 25.02.

Pym, Anthony. Method in translation history. Manchester: St. Jerome Publishing. 1998.

Raamatututvustus (a). Sirp. 2001, 04.05.

Raamatututvustus (b). Sirp. 2000, 14.07.

Rebane, Hilve. Tõlge kui luule ja uurimus. Sirp. 2000.

Saluäär, Anu. Kommentaarid kirjastustegevuse kohta aastatel 1991-2012. Liisa Koppelmaa, E-kiri. 2013, 09.02.

Saluäär, Anu. Põhjamaadest ja Eestist. Kirjutisi 1987-2008. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus. 2008.

Selberg, Berit. Elu kui vangla. Elu kui vabadus. Eesti Päevaleht. 2000, 26.02.

Sepamaa, Henrik. Mis on tõlkimine ja kuidas tuleb tõlkida? Kirjanduse Jaosmaa. 1982.

Sibrits, Heili. Maailma südamlíkem raamat. Postimees. 2010, 23.10.

Sirkel, Mati. Enim tõlgitud tõlkija. Postimees. 2007, 28.12.

Sütiste, Elin. Tõlkelugu ja kultuurimälu. Methis. 2012.

Tamm, Marek. Kirjastamisaasta 2012. Varraku raamatublogi. 2013, 08.01.

Tanner, Oskar. Üheksakümmend aastat Lindgrenit. Õhtuleht. 1997, 13.09.

Tonts, Ülo. Käbi Laretei. Seal kodus – siin võõrsil. Eesti Päevaleht. 1995, 25.10.

Torop, Peeter. Tõlge kui kultuurimehhanism. Keel ja Kirjandus, lk 848-854. 2002.

Torop, Peeter. Tõlge ja/kui retseptsioon. Kultuurimärgid. Tartu: Ilmamaa, lk 16-26. 1999.

Torop, Peeter. Tõkeloo koostamise printsiibid. Kultuurimärgid. Tartu: Ilmamaa, lk 42-65. 1999.

Tõlkija Beekmani esimene armastus oli Astrid Lindgren. Õhtuleht. 2008, 19.04.

Uudiskirjandus. „Vari“ Karin Alvtegen. <http://uudiskirjandus.weebly.com/vari.html>
(Vaadatud 21.01.2013.)

Uued raamatud. Postimees. 1997, 02.01.

Varrak. Saja-aastane, kes hüppas aknast välja ja kadus.
<http://www.varrak.ee/product/10508/> (Vaadatud 23.04.2013.)

Veidemann, Rein. Kummardus Vladimir Beekmanile. Postimees. 2009, 24.08.

Vikipeedia 1. Jonas Gardell. http://sv.wikipedia.org/wiki/Jonas_Gardell (Vaadatud 04.02.2013.)

Vikipeedia 2. Världsbiblioteket. <http://sv.wikipedia.org/wiki/V%C3%A4rldsbiblioteket>
(Vaadatud 10.03.2013.)

Vikipeedia 3. Hjalmar Bergman. http://sv.wikipedia.org/wiki/Hjalmar_Bergman
(Vaadatud 21.02.2013.)

Vikipeedia 4. Henning Mankell. http://sv.wikipedia.org/wiki/Henning_Mankell (Vaadatud 21.02.2013.)

Vikipeedia 5. Kerstin Ekman. http://sv.wikipedia.org/wiki/Kerstin_Ekman (Vaadatud 23.03.2013.)

Vikipeedia 6. Harry Martinson. http://sv.wikipedia.org/wiki/Harry_Martinson (Vaadatud 12.01.2013.)

Vikipeedia 7. Pär Lagerkvist. http://sv.wikipedia.org/wiki/P%C3%A4r_Lagerkvist
(Vaadatud 12.03.2013.)

Vikipeedia 8. Karin Alvtegen. http://et.wikipedia.org/wiki/Karin_Alvtegen (Vaadatud 21.02.2013.)

Vikipeedia 9. Stig Claesson. http://sv.wikipedia.org/wiki/Stig_Claesson (Vaadatud 08.03.2013.)

Vikipeedia 10. Stieg Larsson. http://en.wikipedia.org/wiki/Stieg_Larsson (Vaadatud 08.03.2013.)

Vikipeedia 11. John Ajvide Lindqvist. http://en.wikipedia.org/wiki/John_Ajvide_Lindqvist (Vaadatud 21.02.2013.)

Vikipeedia 12. Lars Gustaffson. http://en.wikipedia.org/wiki/Lars_Gustafsson (Vaadatud 21.02.2013.)

Vikipeedia 13. Ülev Aaloe. http://et.wikipedia.org/wiki/Ülev_Aaloe (Vaadatud 08.02.2013.)

Vikipeedia 14. Anu Saluäär. http://et.wikipedia.org/wiki/Anu_Saluäär (Vaadatud 08.02.2013.)

Vikipeedia 15. Arnold Ravel. http://et.wikipedia.org/wiki/Arnold_Ravel (Vaadatud 23.01.2013.)

Vikipeedia 16. Vladimir Beekman. http://et.wikipedia.org/wiki/Vladimir_Beekman (Vaadatud 14.01.2013.)

Vikipeedia 17. Allar Sooneste. http://et.wikipedia.org/wiki/Allar_Sooneste (Vaadatud 21.02.2013.)